

Bareel

Tijdschrift voor wie ten dienste staat van buitenlanders

Jaargang 6 - nummer 21 - 22
driemaandelijke uitgave
abonnement: 250 BF
losse verkoop: 65 BF

(ver. uitg.: Tine Wouters, Gallaitstr. 78,
1030 Brussel)

**Themanummer: huisvesting
Het wetsontwerp Gol**

Bareel

een uitgave van de v.z.w.
BAREEL

Hoofredacteur :
Mil Vervliet

Redactie :
Miek Aerts, Veerle Hobin, Mark
Maes, Luk Michiels, Frank Mou-
laert, Piet Naessens, Lieselot
Pittery, Hugo Swinnen, Etienne
Vermeir, Tin Wouters.

Medewerkers :
Jan De Staelen, Lode Van Loock,
Sarie Abdeslam, Jules Spooren,
Marie-France Cammaert.

Foto's :
Johan Proot, Jan De Staelen.

Druk :
De Vrikkers, Antwerpen.

Redaktiesekretariaat :
Pol Kongs

Redactie en administratie :
Brabantstraat 174 bus 4
1030 Brussel
tel. 02/217.12.68

Abonnementen :
Je kunt je abonneren tegen 250
frank per jaar door overschrij-
ving van dit bedrag op reke-
ningnummer 001-0967311-06 van
Bareel met de vermelding 'A-
bonnement Bareel'.

Inhoud

Inleiding	
De woonproblematiek van migranten	blz. 3
Het spreidingsbeleid	blz. 6
Een standpunt van de redactie inzake spreidingsbeleid	blz. 10
Migranten ... speelbal in de stadsvernieuwing.	blz. 11
Migranten en sociale huisvesting in Limburg.	blz. 13
Advies van de Hoge Raad voor Huisvesting	blz. 18
Huurdersverenigingen en zelforganisatie	blz. 20
Bedenkingen bij de werking van een huurderskollektief	blz. 24
De interne leefwereld van de Berbervrouw	blz. 26
De Siciliaanse woonervaring	blz. 28
"De Papalagi". De visie van een Zuidzeeloperhoofd.	blz. 31
De huisvesting van migranten te Gent	blz. 33
Het wetsontwerp Gol : beperking van migrantenrechten	blz. 39
Lezersrubriek	blz. 43
Statistiekje : Vreemde werklozen in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid.	blz. 44
Dokumentatie	blz. 46
Kulturen als burens	blz. 48

Inleiding

De woonproblematiek van migranten

Nog- maar-eens over huisvesting. In Bareel nr. 7 van 1979 stelde F. Moulaert reeds de vraag wie er aan het (migranten-)huisje knabbelde (1). In dit artikel werden de gegevens van de Volkstelling van het Nationaal Instituut voor de Statistiek van 1970 alsook de resultaten van enkele specifieke onderzoeksrapporten (2) verwerkt. De gegevens van de laatste volkstelling zullen, naar ons beloofd werd, gepubliceerd worden rond de tijd dat dit nummer van Bareel verschijnt. Kon dit dossier dan ook geen maand wachten ? Pas bij de analyse van de nieuwe statistische informatiestroom zou immers een vergelijkende balans kunnen opgesteld worden om vast te stellen of de huisvestingssituatie van de migranten in België er op verbeterd is.

Toch openen we alvast nu het dossier met de belofte op deze vergelijking uitvoerig terug te komen. We snijden deze thematiek nu reeds aan om
(a) het akute van deze problematiek nog maar eens in herinnering te brengen
(b) dit onderwerp in het licht te stellen van enkele actuele of nieuwe ontwikkelingen die zich de laatste jaren voordoen. De aandacht voor een spreidingsbeleid, sterk verbonden aan de huisvestingssituatie, is wellicht nooit zo groot geweest als nu. Verder zijn er recentelijk een aantal initiatieven op grote of kleine schaal genomen die maken dat we niet langer onze mond kunnen houden. Denken we bijvoorbeeld maar aan het advies van het N.I.H. (Nationaal Instituut voor de Huisvesting), de vermenigvuldiging van de huurderskoöperatieven en de zoektocht naar een experimentele samenwerkingsvorm met sociale huisvestingsmaatschappijen in het kader van de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting,

de druppelsgewijze infiltratie van het, uit Engeland overgewaaid, idee van vormen van "zelfbestuur" in de sociale huisvestingsmaatschappijen op kontraktuele basis,... Maar hierover straks meer.

Tot slot noopt de economische crisis ons ertoe onze stem te verheffen : bedreiging van werken verblijfszekerheid, averechtse doorstroming op de huisvestingsmarkt, verscherping van samenlevingsallergieën,...

OM HET GEHEUGEN EVEN OP TE FRISSEN : ENKELE GEGEVENS INZAKE HUISVESTINGSSITUATIE

Vooreerst willen we toch nog even de huisvestingssituatie van de migranten in België in herinnering brengen. Samengevat :

- * ongeveer 1/4 van de vreemde gezinnen is eigenaar van een woning (55 % bij de Belgen). Bij de oudste migrantennationaliteiten (Italianen en Polen) ligt dit aandeel opmerkelijk hoger (1 op 3). Turken en Marokkanen zijn nog voor geen 3 % eigenaar van hun woning;
- * gelet op het modaal socio-economisch profiel van de migranten en de basisnormen die gesteld worden om in aanmerking te komen voor sociale huisvesting, zijn de migranten verhoudingsgewijs ondervertegenwoordigd op de sociale huisvestingsmarkt. Dit kan evenwel niet veralgemeend worden tot elke lokaliteit;
- * de kwaliteit van de woningen is doorgaans onder de maat. Gastarbeiders bewonen meer dan Belgen onverbeterbare of verbeterbare ongezonde woningen : respectievelijk 46 % t.o.v. 39 %. Drie vierden van de Afrikaanse gastarbeiders bewonen (volgens de tweede huisvestingsenquête van het N.I.H. '71-'72) een ongezonde woning;
- * het wooncomfort laat eveneens te wensen over. De woondensiteit is gemiddeld hoger. In vergelijking met de modale Belg² heeft een migrantenwoning gemiddeld 10 m² minder bewoonbare oppervlakte. Per migrant-bewoner is de oppervlakte doorgaans 1/5 kleiner.

Conclusies

Hebben 61 % van de Belgen een badkamer of centrale verwarming (of beide), dan is dit slechts het geval bij 38 % van de migranten. De percentages lopen nog verder uiteen wanneer men bepaalde nationaliteiten (Turken, Marokkanen,...) als vergelijkingsbasis neemt. Het precaire van de huisvesting is bovendien opmerkelijk voor de alleenstaande migranten en de grote gezinnen met gering inkomen;

- * de woonomgeving is veelal desolaat : de vestiging in oude stadswijken, ontvolkte of bejaarde buurten met een ontoereikende infrastructuur of sociale voorzieningen, is veel eerder regel dan uitzondering;
- * de wooncultuur is, zoals het cultureel verschil in 't algemeen - inzonderheid van Arabische migranten - sterk onderscheiden van de Belg-met-bakstenen-in-de-maag.

DUIDING VAN DE WOONPROBLEMATIEK VANUIT HUISVESTINGSMARKT EN SOCIO-EKONOMISCHE POSITIE

Deze droge gegevens versluieren in grote mate het *dynamisch karakter* van de *huisvestingsmechanismen*. De huisvestingsproblematiek is in grote mate verwant met deze van de autochtonen met een relatief laag inkomen en aanzienlijke gezinslast. Ze vormen veelal de zwakke vragende partij op de sekundaire huisvestingsmarkt. Op basis van onderzoek blijkt dat niet zozeer de nationaliteit of de ethnische herkomst de doorslaggevende factoren zijn dan wel de socio-ekonomische positie van de migrant in het ekonomisch gedetermineerd arbeidsbestel.

Tevens houden de problemen sterk verband met de tekorten inzake administratieve vaardigheden en met gebrekkige informatie, wat de toegang tot sociale (huisvestings-)voorzieningen belemmert. De bureaucratisering van de maatschappij, de gebrekkige taalvaardigheid en de lage scholing zijn hierbij veelal bepalender factoren die deze achterstelling kunnen verklaren.

Eigenaars zijn niet zo vlug bereid hun woning te verhuren aan migrantengezinnen, tenzij men de woning anders moeilijk verhuurd krijgt of men de kans ziet een hogere huurprijs te vragen. De resterende woningmarkt is dan veelal ook deze van oudere woningen in de verstedelijkte gebieden. De trek naar de stad wordt bo-

vendien versterkt door de reële of vermeende tewerkstellingsmogelijkheden (o.m. bouwerven, dienstensektor,...) en door het verlangen als emigrant uit eenzelfde moederland (en -streek) in elkaars nabijheid of omgeving te wonen. De groepsgewijze huisvesting wordt dan veelal als een middel beschouwd om de culturele ontworteling, als geïsoleerde vreemdeling, wat op te vangen. Anderzijds worden de oudere gedeelten van de steden stelselmatig ontvlucht door de autochtonen die liever de open en groenere gedeelten van de periferie inpalmen. De minder dynamische of gefortuneerde en meestal oudere Belgen blijven, samen met de vreemdelingen, gevestigd in deze buurten of wijken. Soms leidt dit tot spanningen op het vlak van het harmonisch samenleven van autochtonen en vreemdelingen, al is dit niet per definitie zo. Al vlug, en veelal te vlug, spreekt men dan van ghetto's. Ghetto's gedefinieerd als afgesloten leefgebieden met een eigen (sub)cultuur, zijn immers niet enkel in verband te brengen met de proportionele migrantenaanwezigheid, maar ook en in niet mindere mate, met de structurele plaats van de wijk of buurt in het stedelijk weefsel en met de graad van infrastructurale openheid (cfr. Roosens).

Enkel spreken over een spreidingsbeleid is dan ook probleemverengend en gaat voorbij aan de nood tot renovatie van woongebieden, de uitrusting van deze gebieden met kollektieve voorzieningen, het leefbaar maken van de binnenstad, het toegankelijk maken van de betere woningmarkt voor de sociale bevolkingscategorieën,...

DUIDING VANUIT HET GEVOERDE MIGRANTEN- EN HUISVESTINGSBELEID

Dat de huisvestingssituatie van de migranten zo problematisch is, dient vooral in verband gebracht te worden met het "immigratiebeleid" dat uitging van de tijdelijkheid van de migranten-aanwezigheid.

Waar aanvankelijk al iets ondernomen werd voor de migrantenhuisvesting, had dit een verdacht patronaal kleurtje : huisvesting in cité's, verlengstuk van het werk, in de "schaduw van de mijn".

Naarmate dit verblijf van migranten evenwel een duurzaam karakter krijgt zal de roep om een duurzaam huisvestingsbeleid luider klinken. De woonaspiraties en de wooncultuur zullen ook evolueren en in rechtstreeks verband staan met de uitzichten op verblijfs- en werkzekerheid. Het algemeen huisvestingsbeleid dat aanvankelijk sterk in het teken stond van het vergemakkelijken van de eigendomsverwerving (cfr. de premiepolitiek) schoot feitelijk aan de migrantenbevolking voorbij. Het beschermen van de huurder, het bevorderen van een sociaal grondbeleid en de bestrijding van speculatie, waarbij de migranten rechtstreeks baat konden vinden, is in dit beleid steeds een achternakende dimensie geweest.

De afwezigheid van een politiek tot administratieve versoepeling en doorzichtigheid enerzijds en van een informatie- en begeleidingspolitiek anderzijds teneinde sociale huisvestingsvoorzieningen effectief bereikbaar te maken voor de meest achtergestelde bevolkingscategorieën, waaronder de migranten, is een bijkomende verklarende reden tot sociale ondoelmatigheid van het huisvestingsbeleid.

De huisvestingssituatie laat zich dan ook goed begrijpen in de driehoeksrelatie : *huisvestingsmarkt, socio-ekonomische positie van de migrant en het gevoerde migrantenbeleid*. De aanpak zal dan ook driedimensioneel zijn, wil er een structurele verbetering optreden.

(1) MOULAERT F., "Wie knabbelt er aan mijn huisje ?" in Bareel nr. 7, blz. 4 - 7.

(2) * Marques Balsa C. en Martins-Boudru F., *Besoins et aspirations des familles étrangères établies en Belgique*. C.R.S. U.C.L.

* De Smyter N., *De huisvesting van de gastarbeider*. Eindverhandeling. Dep. Economie, K.U.Leuven, 1979.

* Martens A. en Wolf S., *Buitenlandse werknemers op de huisvestingsmarkt*. Vreemde arbeiders nr. 8. S.O.I., Leuven, 1974, 31 blz.

* Ranciera S. en Plevoets-Quinry (o.l.v. Campanelli, J. Delcourt), *Les travailleurs immigrés dans l'agglomération Bruxelloise*.

* Delcourt J. e.a., *Huisvesting van buitenlandse werknemers : een a-sociale voorziening ?* E.E.G. Commissie, Brussel, 1977 221 blz.

* Organisation Internationale du Travail, *Le logement des travailleurs migrants et de leurs familles dans les pays d'Europe Occidentale*, B.I.T., Genève, 1978, 91 p.

Mark Maes

Spreidingsbeleid

De bevolkingssamenstelling in sommige Belgische steden, en vooral in Brussel, wordt steeds onevenwichtiger.

Oudere mensen, personen met lagere inkomens, migranten blijven in of trekken naar de stad, terwijl gezinnen met kinderen, en speciaal die uit hogere inkomenscategorieën, de steden juist verlaten.

Het beleid is er de laatste maanden en jaren dan ook op gericht een evenwichtiger bevolkingssamenstelling tot stand te brengen. Men gebruikt hiertoe de meest diverse middelen : dat gaat van promotiekampagnes over de aantrekkelijkheid van de stadskernen en voornamelijk van de Belgische hoofdstad, naar renovatie van oude woningen om opnieuw Belgische gezinnen aan te trekken, en eindigt bij het onwettig weigeren niet-EEG-ers in te schrijven.

Het verschijnsel van ruimtelijke segregatie, waarmee bedoeld wordt de feitelijke situatie waarbij sommige stadswijken bewoond worden door een bepaalde, min of meer homogene groep van de bevolking, is niet nieuw en het wekt enige verbazing dat het de laatste tijd blijkbaar toch als nieuw en zelfs als hinderlijk, als onwenselijk wordt ervaren.

Immers, nog steeds zijn er in elke stad wijken met een bepaald karakter. Er zijn nog steeds arbeidersbuurten, 'betere' en elitewijken in of aan de rand van de stad. Deze spreiding van soorten buurten die samenhangt met het inkomensniveau van de betrokken inwoners, wordt kennelijk niet als ruimtelijke segregatie ervaren, hoewel men zich kan voorstellen dat in Brussel de afstand in denken, voelen en ver-

wachtingen van een inwoner van de Louisalaan zeer ver verwijderd is van iemand van de Marollenbuurt.

Momenteel wordt een andere vorm van segregatie wél als problematisch naar voren geschoven. Door bepaalde beleids mensen wordt de vraag op tafel gelegd of aparte 'koncentraties' van migranten wenselijk zijn in het licht van wat zij integratie noemen en of niet naar een grotere spreiding moet gestreefd worden, met het oog op een betere verdeling van de 'kosten', vermindering van kriminaliteit, tegengaan van de verkrotting van de woningen, enz.

Waar eerst de illusie nog stand hield dat de meeste migranten weer naar hun land zouden terugkeren, heeft men zich nooit veel zorgen gemaakt over de slechte omstandigheden waarin deze mensen moesten leven en wonen. De overheid is steeds passief gebleven. Er werden geen aanzetten gegeven om te komen tot een degelijk huisvestingsbeleid voor migranten. Integendeel zelfs, als men bv. de situatie in een gemeente als Schaarbeek in ogenschouw neemt, ziet men dat een konstruktief renoveringsplan, zoals voorgesteld door de buurtbewoners, van de kaart geveegd werd om plaats te maken voor een soort Manhattan-nieuwbouwproject waarbij de gemeente zich voor miljarden in de schulden stak ten voordele van een aantal grondspekulanten. Nu begint men te beseffen dat de meeste migrantengezinnen, met een tweede en een derde generatie, niet meer van plan zijn naar hun land van oorsprong terug te keren. Dit gegeven, samen met de huidige gevoeligheden bij de bevolking en het feit dat migranten politiek gezien een zwakke groep vormen, deed een aantal beleidsinstanties naar de noodzaak van een gedwongen spreidingsbeleid verwijzen.

Argumenten van de voorstanders

Welke argumenten voeren voorbereiders en uitvoerders van zo'n beleid nu aan om dit evenwichtsstreven te rechtvaardigen ?

Eerst en vooral de gemeentelijke financiën.

Het deficit van de Brusselse gemeentekassen is vooral de laatste jaren in de aktualiteit gekomen. Maar dit deficit ligt niet rechtstreeks aan de aanwezigheid van bepaalde bevolkingsgroepen, zoals men zo graag beweert. Vooreerst zijn er een aantal stukturele factoren. De staatshervorming bijvoorbeeld viel nadelig uit voor de Brusselse gemeenten : het deel dat deze gemeenten ontvingen uit het gemeentefonds werd hierdoor na 1976 gehalveerd. Een belangrijke kost in Brussel - hoofdstad ligt ook in het internationaal karakter van de stad en in een te dure infrastructuur. En verder dient ook vermeld dat de gemeenten er niet zo veel graten in zagen de tekorten hoog te laten oplopen om de centrale overheid dan achteraf de reddende hand te doen uitsteken. Uiteraard had men daar dan wel een zondebok voor nodig. En wie kwam daar beter voor in aanmerking dan de politiek onmondige en economisch zwakke migranten ?

We kunnen niet zeggen dat ze het niet handig hebben aangepakt. Want, slechts zelden is segregatie tot één enkel kenmerk beperkt. Het probleem is vaak daarin gelegen dat segregatie naar ras, ethnische herkomst of godsdienst zo vaak samengaat met segregatie naar sociaal-economische klasse. De verwijtende vinger wijst dus in Brussel en andere grote steden vanzelfsprekend steeds naar de Noord-Afrikanen en Turken die tot de arbeidende klasse behoren, en niet naar de Amerikaanse of EEG-ghetto's in datzelfde Brussel, maar dan in de rijke periferie of rond het Schumann-plein. En hoewel ze beiden politiek onbeschermd zijn, is de tweede groep economisch zo sterk dat hen nooit iets zal verweten of opgedrongen worden. Deze groep kan trouwens ook niet misbruikt worden als kop

van jut om door het laten verzieken van de situatie en door het treffen van illegale en racistische maatregelen de nationale overheid te dwingen financieel tussenbeide te komen voor budgettaire gemeentelijke problemen, waarmee de migrantenbevolking niets te maken heeft.

Een tweede argument voor gedwongen spreiding zoekt men in het onderwijs. Men argumenteert dat de kwaliteit van het (basis)-onderwijs daalt door het hoge percentage buitenlandse leerlingen.

We zullen de laatste zijn om te ontkennen dat een grote concentratie aan migrantenkinderen bijkomende problemen stelt. Maar men mag niet uit het oog verliezen dat de overheid nooit aangepaste middelen ter beschikking heeft gesteld van zulke scholen. Er was en er is onvoldoende didactisch materiaal, een slechte pedagogische ondersteuning en geen aangepaste begeleiding van buitenlandse leerkrachten.

Het is aldus onjuist te beweren dat het onderwijs met veel migrantenkinderen ipso facto achteruit gaat. Dit kan maar, omdat er aan de specifieke uitbouw van zulke scholen niets gedaan wordt. Daarbij moet men bedenken dat een deel van deze scholen slechts in stand kan gehouden worden bij de gratie van de aanwezigheid van deze kinderen.

Men laat de toestand betijen en voert de vereisten, zoals opgesomd in de Richtlijn 77/486/EEG niet uit, met name :

1. kosteloos onderwijs, gericht op de opvang in één der officiële talen van het ontvangend land
2. passende maatregelen voor het onderwijs in de moedertaal en cultuur van het land van oorsprong in coördinatie met het normaal onderwijs
3. basisopleiding en voortgezette opleiding van leerkrachten die dit onderwijs geven.

De overheid heeft zelf nooit een duidelijk beeld uitgestippeld rond onderwijs voor migrantenkinderen en keek enkel toe hoe in diverse scholen privé-initiatieven genomen werden.

Ten derde maakt men er zich ook zorgen over dat als gevolg van de onevenwichtiger wordende bevolkingsopbouw het sociaal en economisch draagvlak achteruitgaat. Men vreest dat door het vertrek van Belgische jongeren en kapitaalkrachtigen meer en meer levenskracht afvloeit, zowel wat de sociale infrastructuur als wat de commerciële voorzieningen betreft.

Deze argumenten worden als bewijzen voorgesteld voor het bestaan van een relatie tussen de genoemde demografische ontwikkelingen en de stedelijke problemen.

Ze zijn echter niet sterk, meestal zwak onderbouwd en empirisch onderzoek wordt duidelijk ge-

mist. Ze zijn gebaseerd op privé-indrukken, al of niet gestoeld op een ideologie.

Ze zijn veelal vaag geformuleerd; definities, nadere specificaties en kwantificeringen ontbreken meestal. De houding ten opzichte van de diverse bevolkingsgroepen is dikwijls zeer selectief. Over de kapitaalkrachtige gezinnen en EEG-topambtenaren niets dan goed. Maar van de minder gewaardeerde categorieën worden slechts hun veronderstelde negatieve kenmerken opgevoerd.

SPREIDINGSBELEID IN NEDERLAND

Omdat dit zogenaamde 'spreidingsbeleid' in België en meer bepaald in Brussel dermate politiek gekleurd is en daarom alleen reeds volstrekt af te wijzen, lijkt het wel interessant de situatie in één van onze buurlanden, met name Nederland, eens van nabij te analyseren.

We hebben het dan niet over de manier waarop een spreidingsbeleid in Nederland technisch kan gerealiseerd worden (minder opvallend, door het ook voor Nederlanders gevoerde woningbeleid), maar wel over de vraag die aan zo'n beleid ten grondslag ligt, nl. verbetert het spreidingsbeleid de positie van migranten of plaatst het hen integendeel verder in een achterstandspositie?

Hiervoor baseren we ons mede op een nota van de werkgroep 'Knelpunten in het Nederlands recht voor etnische minderheden' van dec. 1981.

'Het spreidingsbeleid in Nederland wordt in eerste instantie steeds gemotiveerd met de stelling dat hoge concentraties de integratie van minderheidsgroepen in de samenleving belemmeren. Maar men heeft eigenlijk nooit kunnen aantonen dat spreiding integratie bevordert, wel dat gebleken is dat integratie spontane spreiding tot gevolg heeft. Dit is ook niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat integratie ondermeer bevorderd wordt door een betere sociaal-economische positie van de betrokken migranten, die hen in staat stelt een verpauperde wijk te verlaten, zoals dat overigens ook voor de Nederlanders het geval is.

Verder stelt men vaak dat concentraties van migranten gezien worden als een bedreiging van het leefklimaat. Ze zouden de voedingsbodem zijn van spanningen tussen bevolkingsgroepen, van onverdraagzaamheid en agressie. Welnu, een onderzoek dat verricht werd door de Erasmus-Universiteit van Rotterdam, leverde het beeld op dat vooroordelen en diskriminatie het sterkst zijn in wijken waar minderheidsgroepen zich moeten gaan vestigen: spreiding zou dus juist de spanningen versterken. Men had het ook over "een riskant model van spanningsregulatie, dat conflicten niet vermijdt maar juist oproept, dat de bevolking provoceert en in gestuurde beweging brengt".

Door te stellen dat hoge concentraties van migranten ongewenst zijn, voedt de overheid bij de autochtone bevolking het idee dat buitenlanders een bedreiging vormen voor hun bestaan en het verlangen om leden van minderheidsgroepen zoveel mogelijk te weren. Hiermee versterkt het spreidingsbeleid vooroordelen en zal het spanningen tussen bevolkingsgroepen eerder doen toenemen dan afnemen.

Een nadere beschouwing van de vraag hoe het spreidingsbeleid in de praktijk werkt, is minstens zo onthutsend als het doorlichten van de doelstellingen ervan. Vastgesteld moet worden dat het spreidingsbeleid niet is wat het bedoelt te zijn, namelijk een gerichte ingreep in de woningdistributie, maar in de eerste plaats de functie heeft de illusie te wekken dat gewerkt wordt aan problemen waarmee bewoners worden geconfronteerd: de onleefbaarheid in de wijk, de slechte huisvestingssituatie van migranten. Anders gezegd, de functie van dit beleid is niet zozeer gelegen in het bereiken van de officieel geformuleerde doelstelling ervan als wel in het vaststellen en uitdragen van de uitgangspunten van het beleid als dusdanig. Het stelt reële problemen op een gevaarlijke manier in een bepaald daglicht, namelijk dat van de verhouding tussen bevolkingsgroepen, en suggereert dat er in dat licht iets aan de problemen gedaan wordt.'

Veerle Hobin

ik wil bareel

Naam :

Adres :

.....

....

☐ neemt een abonnement op Bareel tegen 250 fr. per jaar

☐ doet een gemotiveerde aanvraag om Bareel aan verminderde prijs te ontvangen

Overschrijving op rek. 001 - 0967311 - 06 van Bareel met vermelding 'abonnement '83'

Opsturen naar:

Administratie Bareel
Brabantstraat 174 bus 14
1030 BRUSSEL

Een standpunt

Voor ons kan er geen sprake zijn van een uitdrukkelijk of expliciet spreidingsbeleid (verplichte vestiging van migranten) of van een verbod tot vestiging in bepaalde gebieden. Als men meent aan dit heilig principe te moeten raken, dan op gelijke basis voor iedereen, de rechtmatig in België aanwezige migranten én al de Belgen.

We verzetten ons tegen achterliggende concepties en identifikaties die ten grondslag liggen aan het spreidingsbeleid. Geografische concentratie zou het uitsluitend gevolg zijn van migranten die elkaar opzoeken en in elkaars nabijheid gaan leven. Het heeft integendeel sterk te maken met een bepaalde huisves-

tingsmarkt, met reële of vermeende werkgelegenheidsmogelijkheden, met de gevoerde grondpolitiek, met de socio-ekonomische positie van de bewoners,...

We zijn tegen de inkonsequente houding van de voorstanders van een spreidingsbeleid die er een selectieve verontwaardiging op na houden: ghetto's van elite-kulturen mogen voor hen blijven bestaan, concentraties van buitenlandse arbeiders moeten afgebouwd worden.

We vinden niet dat geografische concentratie als probleem nummer één kan beschouwd worden. Bij voorrang spreken van een spreidingsbeleid als prioritair beleidsobjectief, is probleemversluierend en probleemafleidend. Dit verhindert een probleemaanpak bij de bron: deze die uitgaat van het gevoerde migrantenbeleid, de sociaal-ekonomische bepaaldheid ervan, enerzijds, en van maatschappelijke en politieke fenomenen anderzijds (autochtonen die de stad ontvluchten, verkrotting van sommige stadsgeheelten).

We beweren niet dat er geen problemen kunnen bestaan in gebieden met een hoge densiteit aan migrantenbevolking. We stellen enkel dat dit niet het eerste probleem is. Het eerste probleem is de socio-ekonomische positie van de migrant die dient verbeterd te worden.

Slechts bij een fundamentele aanpak en bespreking van het migrantenvraagstuk willen we nadenken over zin en onzin van het spreidingsbeleid. Als de socio-ekonomische positie van de migrant verbeterd is, als hij andere woonaspiraties vertoont (o.m. hierdoor), wat in functie staat van verblijfsduur en -zekerheid, als er een spreiding is van de kollektieve voorzieningen en een verbreden van de toegankelijkheid ervan, als gestreefd wordt naar een open renovatiebeleid, dan is het nog de vraag of er dient gesproken te worden van een spreidingsbeleid of van een beperking van de vrije vestigingskeuze.

Duidelijk is dat een gedwongen spreiding nooit zal leiden tot het bevorderen van de integratie.

Migranten speelbal in de stadsvernieuwing.

De kleinste Brusselse gemeente, Sint-Joost-Ten-Node, kumuleert zowat alle problemen een oude stadswijk eigen. Ruim de helft van de inwoners zijn immigranten en 70 % van de woningen werden gebouwd rond de eeuwwisseling. Als centrum-gemeente werd ook dit gebied niet gespaard van de grondspekulatie. De gemeente vormt dan ook een interessant ontwikkelingsgebied inzake stadsvernieuwing.

Toeval wil dat in één en dezelfde wijk, namelijk de Groenwijk (what's in a name) twee verschillende overheden een vijftal jaren terug met een dergelijk initiatief van start gingen. Enerzijds is er de Regie van de Brusselse agglomeratie die de Kruidtuinblok aanpakte, en anderzijds is er de Regie van de gemeente Sint-Joost-Ten-Node die met de Sint-Franciscusblok furore maakt. De straat die beide woonblokken scheidt, zou best eens woonerf kunnen worden, oordeelde de Brusselse deelregering. Dit stuitte echter op verzet van de bewoners die van mening waren dat eerst de woningen en daarna de straat gerenoveerd moesten worden.

In bouw-technische vakliteratuur werden beide prototypen voor stadsvernieuwing herhaaldelijk en uitvoerig uit de doeken gedaan. Wij behoeven echter geen tekening om de andere kant van de medaille te laten zien.

De wijk die grenst aan het meer gekende Schaarbeek, is als entiteit moeilijk te beschrijven. Men woont er, of dit nu op het grondgebied van Sint-Joost-Ten-Node of Schaarbeek is. Dit is enkel uit de identiteitskaart op te maken. Ruim 80 % van de inwoners is van vreemde nationaliteit. Het zijn hoofdzakelijk Turken en Marokkanen en nog wat resterende Italianen en Spanjaarden. Het is een typische 'transitwijk' waar zowat alle migrantengolven langs zijn gekomen. Wat er van de Belgische bevolking overblijft,

zijn enkele kleine middenstanders en gepensioneerden. Bovendien is de wijk gekend als hoerenbuurt met matige prijzen. De concurrentie is immers vrij hoog.

Wat de wijk als stadsvernieuwingproject zo interessant maakt, is de verschillende aanpak van de twee initiatiefnemers. De agglomeratie Brussel beoogt duidelijk de herhuisvesting van de aanwezige bewoners, terwijl de gemeente expliciet de Belgische bevolking wil aantrekken. Dit heeft zijn weerslag op het financieel aspect: de agglomeratie renoveert stukken goedkoper dan de gemeente en probeert bovendien de oorspronkelijke huurprijs te handhaven.

Daarenboven streeft de agglomeratie naar een intense samenwerking en naar overleg met het bestaande wijkcomité, hetgeen niet kan gezegd worden van de gemeente. Onnodig te verduidelijken dat er een permanente konfliktstof aanwezig is, maar die blijft onuitgesproken.

Belgen willen gewoonweg niet meer in deze wijk gaan wonen. Zelfs al geeft de gemeente een

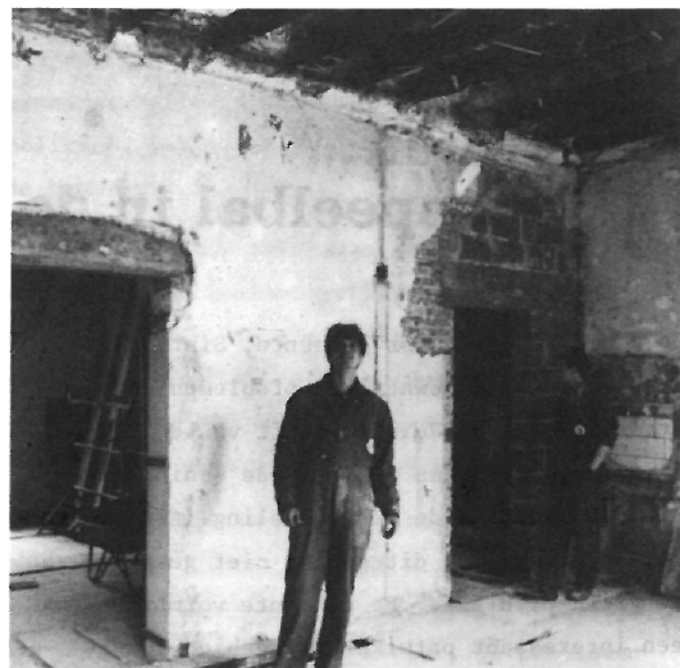

Sint-Joost-Ten-Node: de kruidtuinwijk

maandelijkse premie van 500 fr. als huurtussenkompst in de door haar gerenoveerde woningen, dan nog moet uiteindelijk bij gebrek aan belangstelling het appartement worden toegewezen aan een Marokkaan. Met meer dan gezonde nieuwsgierigheid wordt dan ook uitgekeken naar wie de nog in opbouw zijnde sociale woningen zal betrekken. Dit projekt is niet gelegen in de stadsvernieuwingsarea, maar het ligt in de wijk. Bovendien zou, volgens de laatste geruchten, de multinationale I.B.M. die haar kantoren heeft op de grens van de wijk, zinnens zijn een woonblok plat te gooien om er appartementen voor haar personeel neer te planten. Integratie - segregatie, een mooier prototype kan men zich niet voorstellen.

Stadsvernieuwing of niet, hetgeen duidelijk wordt, is dat er geen herbevolking plaatsvindt. De verlaten woning blijft leeg. Het wordt de hoogste tijd om de stadsvernieuwingsprojekten ook op dit vlak te evalueren. Migrant ... van welke nationaliteit ook, hij is eens te meer de speelbal in het politiek gebeuren.

Jules Spooren

renovatie in de Kruidtuinstraat

Ondertussen wordt de Brusselse agglomeratie lelijk tegengewerkt door het Brusselse gewest, dat een andere politiek voert en voor dewelke de projekten van de agglomeratie een doorn in het oog zijn. Door voogdijminister Hatry werden 64 tijdelijke kontrakten ongedaan gemaakt (door middel van de dreiging de agglomeratiebegroting niet goed te keuren). Daardoor komt ook de renovatie van de Kruidtuinwijk in het gedrang: 22 van de 64 werkten immers bij de Regie (onder de ontslagenen alle architecten, een meestergast en een aantal arbeiders). Van de 80 huizen die zouden gerenoveerd worden, zijn er 17 klaar; aan de an-

dere is naar schatting nog voor vier jaar werk. Niet alleen is dit voor de betrokken werknemers een pijnlijke evolutie, men ontslaat ook mensen die een relatie met de bewonersgroep hebben opgebouwd - een aspekt dat bij renovatie zeer belangrijk is, het gaat niet om gebouwen, wel om woningen. Dit gaat volledig verloren als de werkzaamheden worden stilgelegd.

Hieruit blijkt hoe deze projekten door politieke tegenstellingen (in dit geval Serge Moureaux - Hatry) kunnen gedwarsboomd worden en hoe over deze projekten steeds een onzeker karakter blijft hangen.

De woningmarkt

Limburg, mijn land?

Migranten en sociale huisvesting

Migranten in Limburg. Het één wordt met het ander geassocieerd. Net als in Brussel zijn de vreemdelingen hier een vast beeld gaan uitmaken, nauw verbonden met de industrialisatie van Limburg. Eigenlijk zijn ze een stuk historiek van de provincie. Zowat alle migratiegolven zijn er langs gekomen: Italianen, Polen, Slovenen, Spanjaarden, Grieken, Turken, Marokkanen.

Een kort overzicht van de huisvesting van migranten in sociale woningen te Limburg leert ons dat er zeer veel van hen op de sociale woningbouw beroep doen om aan huisvesting te geraken.

Het aantal vreemdelingen in Limburg bedroeg begin 1980 71.557. Voor 62.192 van hen (wonende in de streek waar de bouwmaatschappijen van Beringen, Houthalen, Genk en Maasmechelen actief zijn) kunnen we een vergelijking maken.

4.025 sociale woningen werden aan migranten verhuurd. Aan de 361.208 Belgen uit dezelfde

streek werden maar 5.322 woningen verhuurd. Van de door de bouwmaatschappijen verkochte woningen gaat het merendeel naar Belgen, maar in de regio's waar de migranten een groot deel van de inwoners uitmaken, worden er ook aan hen veel sociale woningen verkocht. Dit is bijvoorbeeld het geval voor Maasmechelen en omstreken waar 263 huizen of 63,9 % van het totaal aan migranten verkocht werd. Voor de maatschappij 'Nieuw Dak' uit Genk zouden de cijfers in dezelfde zin liggen.

Als men bedenkt dat de migrantenfamilies doorgaans kroostrijker zijn dan de Belgische - iets wat voor Limburg wellicht minder opgaat dan voor de rest van België - dan kunnen we gewagen van 30 % van de vreemdelingen die sociaal gehuisvest zijn, terwijl de Belgen onder de 10 % grens blijven.

Tabel : woningen verhuurd door sociale woningbouwmaatschappijen in Limburg

Maatschappij	aantal verhuurde woningen	verhuurd aan Belgen	verhuurd aan migranten	datum
		%	%	
Kantonnale bouwmaatschappij Beringen/Heusden	2.590	1.511 58,3 %	1.079 41,6 %	31/12/79
Maaslands Huis (Maasmechelen)	1.925	1.043 54,2 %	882 45,8 %	22/01/80
Ons Dak (Maaseik)	568	499 87,9 %	69 12,1 %	31/12/79
Nieuw Dak (Genk)	2.892	1.496 51,7 %	1.396 48,2 %	31/12/81
Kempisch Tehuis (Houthalen)	1.940	1.272 65,6 %	668 34,4 %	31/12/79
Volkswoningen (Hasselt)	289	258 89,3 %	31 10,7 %	31/12/79

Slachtoffers van de woningnood

Als bovendien uit de enorme wachtlijsten (kandidaat huurders) blijkt dat in elke regio een groot aantal migranten op de wachtlijst staan (in Genk zelfs meer dan Belgen), dan betekent dat dat voor deze mensen de situatie niet zo rooskleurig is.

"Er is geen sprake van diskriminatie van de migranten door de bouwmaatschappijen", zegt Wim Canini van 'Nieuw Dak', "het grote probleem is het enorme tekort aan woningen. Kijk maar eens hier : in '78 werden er nog 909 sociale woningen gebouwd, in '82 nog slechts 328 voor heel Limburg. Ook het totaal aantal goedgekeurde bouwvragen neemt onrustbarend af. In '82 werden er 2500 goedgekeurd en voor 1983 zullen we waarschijnlijk niet eens aan de 1000 geraaken. Het zijn niet specifiek de vreemdelingen die hier het slachtoffer van zijn, maar procentueel gezien ligt hun aantal wel hoger. Het is een probleem van de minst-begoeden."

De kandidaat huurders kunnen jaren op een wachtlijst staan. Als er dan al een paar huizen vrijkomen (bij verhuis), dan is het onmogelijk tussen honderden dringende gevallen prioriteiten te stellen. De weg voor - beperkt weliswaar - politiek dienstbetoon ligt dan wijd open. Ondertussen zullen de kandidaten een huis huren bij privé-eigenaars. De meesten echter wonen in bij anderen. Worden de vreemdelingen niet achtergesteld door de bouwmaatschappijen, een eigenaar verhuurt zijn woning nog altijd aan wie hij wil. Al mogen we het sociaal klimaat in Limburg niet gelijkschakelen

met dat in de grootsteden, het vermoeden bestaat dat het voor een vreemdeling heel wat moeilijker is een passend huis te vinden dan voor een Belg. W. Canini : "Wat de wachtlijsten betreft, is het waarschijnlijk dat de verhouding gestegen is in het voordeel (?) van de Belgen. Door de toenemende werkloosheid en het feit dat er veel minder gebouwd wordt - er komen geen huurwoningen vrij - is het aantal Belgen dat in aanmerking komt voor een sociale woning sterk toegenomen."

De zoektocht naar woongeluk

W. Canini : "Voor mij bestaat er zoiets als 'woongeluk'. Dat de huurder meebepaalt, eigen opdrachten krijgt, in de vorm van een dialoog met de bouwmaatschappij medezeggenschap krijgt over 'zijn' huis, dat moet nog verwezenlijkt worden. We zijn daar volop mee bezig : er zijn plannen voor de oprichting van een organisatie, die dat tot doel heeft. De mensen worden teveel voor voldongen feiten gesteld. Als de maatschappij beslist dat de gevel van een huis rood geverfd wordt, dan wordt die rood en niet rose of lila. Tot nu toe is er geen enkele vorm van inspraak. Wat een maatschappij als Nieuw Dak doet, is een driemaandelijks blaadje rondzenden met informatie, een voorlichtingsvergadering houden als er bepaalde plannen zijn voor één of andere wijk en ze heeft een aantal uren per week vrij voor klachten van de huurders. Het blijft echter bij meedelen wat de maatschappij beslist en de eigen besluiten verdedigen."

Tabel : kandidaten voor het huren van een sociale woning

Maatschappij	Belgen		Migranten		Totaal	Datum
Maaslands Huis	614	52,1 %	563	47,8 %	1.177	31/12/79
Ons Dak	231	83,1 %	47	16,9 %	278	31/12/79
Nieuw Dak	248	41,6 %	348	58,3 %	596	31/12/81
Volkswoningen	399	81,2 %	92	18,7 %	481	31/12/79

Zwartberg : renovatiewerken

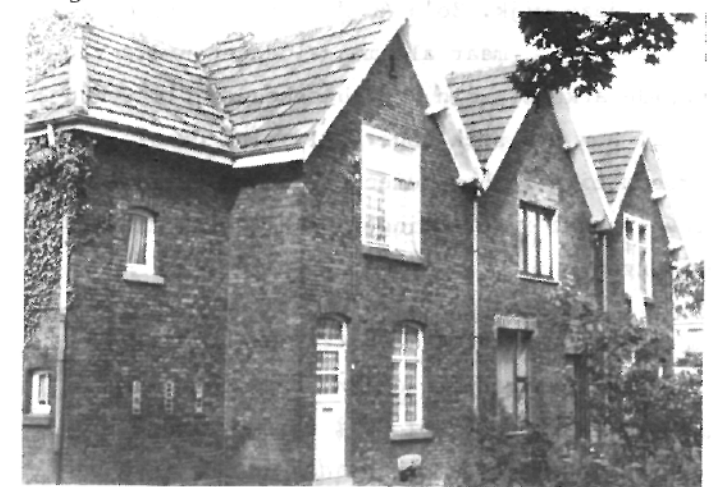
Zo'n huurdersorganisatie zal er heel anders uitzien dan de huurdersverenigingen in Brussel of in Borgerhout. Ten eerste stelt zich het probleem van de oprichting ervan : in welke mate mag dit gestimuleerd worden door de maatschappijen zelf of door buitenstaanders ? In welke mate moet het initiatief uitgaan van de huurders zelf ? Er zal dus moeten op gelet worden dat er geen mensen zijn die hier politiek voordeel uit trachten te halen. Ten tweede zit het gevaar er in dat de migranten niet voldoende aan hun trekken zullen komen. Tenslotte moet de vraag gesteld of degenen die in aanmerking komen voor een sociale woning, maar er (nog) geen kunnen krijgen, niet het meest nood hebben aan meer greep op hun huisvestingssituatie.

Wonen bij de mijn

Om meer concreet een beeld te krijgen van de problemen die zich stellen in wijken met een hoge concentratie migranten, gingen we praten met een paar mensen die nauw betrokken zijn bij de buurtwerking in deze wijken. We kozen voor Zwartberg, een oudere sociale woonwijk, en Lanklaar, een voorbeeld van renovatie.

Filip Bervoets, actief in 'Buurtwerk Zwartberg' houdt zich sinds geruime tijd bezig met woonproblemen.

Bervoets : "Rond Genk liggen - kunstmatig ingeplant, wat typisch is voor een sociale woonwijk - een aantal woongebieden, dertig, veertig, vijftig jaar geleden door het mijnpatronaat opgetrokken. Daar woonden en wonen nog altijd een groot aantal migranten. De wijken zijn van het tuinwijktype en waren volledig in handen van het mijnpatronaat, de sociale voorzieningen inkluis. Blijkbaar had dit patronaat zijn lessen getrokken uit de Waalse ervaringen met cités - de mijnen werden grotendeels beheerd door Walen - want voor de periode waarin ze gebouwd werden, waren de huizen ruim. De navelstreng die deze huizen verbond met de mijn, werd doorgeknipt na de sluiting van de mijn en de huizen hier in Zwartberg werden zo vlug mogelijk van de hand gedaan. Gedeeltelijk werden ze door partikulieren opgekocht, gedeeltelijk door 'Nieuw Dak', een interkommunale en de tweede grootste huisvestingsmaatschappij van België."

Zwartberg : oudere sociale woonwijk

Datzelfde zagen we ook elders. Bij de fusie van de Kempische Steenkoolmijnen werden een groot aantal huizen verkocht aan de plaatselijke sociale bouwmaatschappijen. Nu ging het grotendeels om huizen in een verregaande staat van verkrotting en hoe laag de aankoopprijs dan ook was, het was voor de sociale huisvestingsmaatschappijen de vraag wat ze met deze woningen aan moesten. In het bescheiden Lanklaar, hoog-

uit gekend om zijn vestigingen van Siemens en Bekaert, werd geopteerd voor vernieuwbouw. In Zwartberg werden de zaken minder doortastend aangepakt.

Filip Bervoets : "Nu beginnen deze huizen wel tekenen van verkrotting te vertonen : vochtproblemen, verouderde en gevaarlijke elektrische installatie, slechte daken, ... en zijn ze te klein geworden voor het aantal bewoners. Vooral de huizen die door de huisvestingsmaatschappij Nieuw Dak als sociale woningen worden verhuurd, leiden hieronder. Voornamelijk in de oudere wijken stelt zich het saneringsprobleem. Zonder enige inspraak van de huurders is men een aantal huizen beginnen te saneren (de zogenaamde lichte renovatie : de bestaande structuur van de woning werd niet veranderd). Daarbij werd het wooncomfort vergroot, er werd bijvoorbeeld een stuk bijgebouwd, maar aan de fundamentele zwakke plekken werd niet geraakt (elektrische leidingen, vocht, isolatie). Daarbij kwam dat de huurprijs van de woningen aanzienlijk steeg."

De migranten maken duidelijk een grote groep uit in deze wijk. Zo'n 40 % zijn van vreemde nationaliteit, maar als men al degenen die van vreemde afkomst zijn, zou beschouwen, ligt hun aantal nog een stuk hoger. Als elektoraal jachtterrein zijn ze bovendien een onbelangrijke groep, zodat investeringen op dit vlak minder opbrengen.

F.B.: "Er zijn in de wijk te Zwartberg zware concentraties van migranten. Bepaalde straten huisvesten voor 80 tot 90 % vreemdelingen. Bovendien wonen de Belgen eerder aan de rand van de wijk. Dat heeft te maken met een ander type woning : het mijnpatronaat had voor kaders, arbeiders en bedienden verschillende soorten woningen voorzien. De vreemdelingen komen dus toch in mindere woningen terecht."

"Ik heb wel de indruk dat Islam-kulturen elkaar aantrekken. Dat is een fenomeen dat men o.a. in Sledderlo ziet. Anderzijds blijven de meeste bewoners in de wijk wonen. Er is een buurtvastheid die typisch is voor kansarme buurten en die men zowel bij Belgen als bij migranten aan-

Sledderlo

treft. Bij deze laatste speelt dan nog eens het groot belang van de familiebanden mee, zodat jonggetrouwde koppels vaak in dezelfde sociale woonwijk als hun ouders willen wonen, wat niet zo gemakkelijk te realiseren is."

Een vernieuwbouw - projekt

Lanklaar, een Limburgs 'gat', deelgemeente van Dilsen, met een flinke 2000 inwoners : een voorbeeld van integratie ? Daar en in Stokkem werden een drietal renovatieprojecten aangepakt door de plaatselijke bouwmaatschappij 'Maaslands Huis' in wijken met voor 50 % migranten.

Sinds de aankomst van de Italiaanse migranten vlak na wereldoorlog II, wonen ze gekoncentreerd in bepaalde wijken. Eerst in barakken die nog tot woonst voor Russische en later Duitse krijgsgevangenen dienden, dan vanaf '61 in een nieuwe woonwijk die evengoed een woon-dorp voor de mijnwerkers van de mijn van Eisden bleef. Deze wijk (Noteborn) was evenwel beter geïntegreerd in de dorpskom door zijn geografische ligging.

Sledderlo is een geval apart, maar daarom geen alleenstaand geval. Er is heel wat kritiek op de recente woonwijk bij de Ford-fabrieken, die in '73 gebouwd werd. De nu reeds beginnende verkrotting, het totaal gebrek aan voorzieningen, het slechte openbaar vervoer, ... allemaal van die aard dat Sledderlo geen onbekend voorbeeld van mislukte nieuwbouw geworden is. Zo is er geen enkele winkel in de wijk, zodat het buurthuis bij wijze van actie en om de zaak bespreekbaar te maken, een eigen winkeltje begonnen is. Het openbaar vervoer stelt er niets voor. Mensen moeten om 8.30 u. vertrekken om 5 kilometer verderop te gaan doppen en zijn pas om 12 u. terug thuis. Alle huizen worden er elektrisch verwarmd - een akkoordje tussen EBES en Nieuw Dak - waardoor de elektriciteitsrekeningen enorm kunnen oplopen. Het vermoeden bestaat dat de concentratie van Turken gestimuleerd wordt door de huisvestingsmaatschappij : elk leegstaand huis

wordt systematisch door een Turkse familie ingenomen. Het feit dat men er nu een moskee heeft geïnstalleerd, bevordert deze evolutie nog. "De enig mogelijke reden waarom men dit van de bouwmaatschappij uit zou willen bevorderen, is de verkrotting op de Turken af te schuiven", zegt Bervoets.

Nu is dit wellicht iets te scherp geformuleerd. De concentratie van Turken in deze wijk is ook te wijten aan toevallige omstandigheden. Op het moment dat de nieuwe woningen in Sledderlo immers werden aangeboden, waren er een groot aantal 'recente' immigranten geregulariseerd. Logisch dan ook dat zij de grote groep van aanvragers uitmaakten.

Elders zien we pogingen om voor een spreiding in de wijken te zorgen. De macht van de maatschappij een spreiding te forceren (een kandidaat die een woning weigert, kan twee jaar lang geen aanspraak meer maken op sociale huisvesting) is evenzeer bedenkelijk.

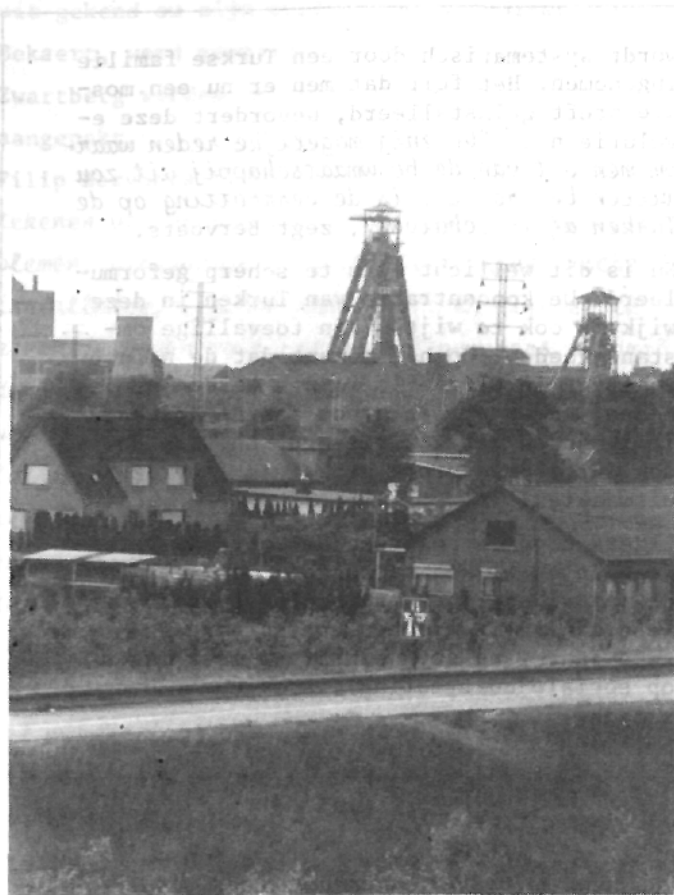
Simon Lambregs, kapelaan en spilfiguur in het 'Opbouwwerk op buurtvlak' aan het woord. "Toen de huizen van de mijn in '69 overgenomen werden door de sociale huisvestingsmaatschappijen - het ging om de wijken Slakken, Bresil, Geverslaan en Oude Baan (samen 80 woningen) - waren deze er erg aan toe. De maatschappij koos dan voor sanering in de zin van 'vernieuwbouw' om de zaak ten gronde aan te pakken. Afbraak betekende dat de wijken zouden verdwijnen, vermits het om een landbouwzone ging. Het waren trouwens hechte gehelen die men zoveel mogelijk heeft proberen te respekteren."

Het resultaat is ondertussen te bezichtigen : 'een wit eiland van verbeterde volkswoningen', geen architecturale hoogstandjes, maar in dienst van de mensen die er bleven wonen in hun vertrouwde buurt.

Kritiek is er wel op de omgeving en de infrastructuur rondom. Het is een modderige bedoening rond de 'nieuwe' huizen in de tussenseizoenen. Groenvoorzieningen waarvoor wettelijk een staatstussenkomst voorzien is (Huisvestingskode - art. 80), laten op zich wachten.

Nochtans is de vernieuwbouw reeds sinds '79 beëindigd. Ook de gemeente belooft een financiële inspanning te doen.

Simon Lambregs : "De belangrijkste klacht achteraf was dat de huur opsloeg. Dat komt altijd hard aan voor zo'n groep praktisch zonder uitzondering minder bemiddelden. Voor sommige migranten ontstond er ook een probleem omdat ze geen schapen meer konden houden. De werken zelf verliepen echter bijzonder vlot. Dit lag voor een groot deel aan de menselijke aanpak. Er werd met ieder huurder individueel contact opgenomen. Toch was het een bijzonder moeilijke operatie, het ging namelijk om een "doorschuifverbouwing". Eerst werd het achtererf, dan de achterbouw aangepakt met de bouw van een nieuwe keuken, tenslotte de woningen zelf. De bewoners bleven echter het huis bewonen, wat heel wat overleg en organisatie vereiste. De werfleider was in die periode de man die de klachten opving. Het buurtwerk zelf zorgde ook voor contacten tussen de bewoners van de wijk en Maaslands Huis. Ook nu nog wordt er via wijkafgevaardigden voor de doorstroming van informatie tussen buurtbewoners en huisvestingsmaatschappij gezorgd."

Pol Kongs

Advies van de Hoge Raad voor Huisvesting.

Op 17 december organiseerde het Nationaal Instituut voor de Huisvesting (NIH) een studiedag over "De huisvesting van gastarbeiders, probleemstelling en beleidsopties". Dit gebeurde ten behoeve van vertegenwoordigers van nationale, gewestelijke en lokale overheid, de openbare bouwmaatschappijen, de gastarbeidersverenigingen, de onderzoeksinstellingen e.a., met als doel te komen tot een ruime gedachtenwisseling over deze problematiek. Deze studiedag vormde een voorname inspiratiebron voor het advies van de Hoge Raad (H.R.).

Het advies dateert van 14 mei 1981 en werd noch door het NIH noch door de H.R. openbaar gemaakt. Dit zou er wel eens kunnen op wijzen dat de betrokken verantwoordelijken zich niet

Welke effecten heeft dit nu op het woongedrag van de huurders van zo'n woning? Verrassend was dat de bewoners langzamerhand de woning als de hunne gingen beschouwen. Voor onderhoud en wooncultuur is dit een goede zaak. Er ontstond tevens een gehechtheid aan de buurt: hoewel het om allemaal - ook de Belgische bewoners van de wijk - inwijkelingen gaat, is men niet erg geneigd te verhuizen naar een andere buurt. Lanklaar-dorp wordt zelfs al als vreemd ervaren. Anderzijds bestaat er bij de migranten wel een nationaliteitsgebondenheid wat zich uit in het opzoeken van landgenoten in naburige gemeenten. Dat de sociale betrokkenheid bij het gemeenschapsleven vrij laag is bij de migranten, is typerend voor de socio-ekonomische categorie waartoe ze behoren. Enkel in verenigingen met een lage toetredingsdrempel (sport, jeugdklubs, ...) zijn ze present.

eensgezind achter dit advies scharen. De federatie van huurdersverenigingen doet dit wel. Op 12 september maakten zij tijdens een perskonferentie dit advies bekend.

Het is niet de eerste keer dat de H.R. een advies terzake formuleert. Het gebeurde reeds in 1963 en 1964 en sloeg op de mijnbouwsektor. In 1977 werd een advies uitgebracht over de huisvestingsproblemen van de gastarbeiders, evolutie, onthaalbeleid en woonproblemen.

In het jongste advies worden aanbevelingen geformuleerd i.v.m. het te voeren huisvestingsbeleid, zowel specifiek op gastarbeiders gerichte maatregelen als maatregelen van algemene aard, maar die ook van belang zijn voor migranten.

1. Regionale woningbouwprogrammatie

De H.R. dringt er op aan dat bij de uitvoering van regionale woningbehoefteramingen, die als basis dienen voor de regionale woningbouwprogrammatie, voldoende rekening wordt gehouden met de behoefte van gastarbeiders. De H.R. is van oordeel dat hierbij gesteund kan worden op enquêtes en op de gegevens en inzichten van migrantenverenigingen en gemeentelijke adviesraden voor migranten.

2. Openstellen van de woningmarkt en huurdersverenigingen

Het openstellen van de woningmarkt kan volgens de H.R. in het algemeen gebeuren door het erkennen en stimuleren van de "huurdersverenigingen" als vormen van zelforganisatie van woningzoekenden. Voor wat de privé-sektor betreft, kan dit door het uitschakelen van de diskriminerende behandeling van vreemdelingen door verhuurders, door het verbeteren van de huurwetten en door het verlenen van bijstand bij het zoeken naar een geschikte woning. Voor de sektor van de sociale en de hiermee gelijkgeschakelde woningen moet een maximale opname van gastarbeiders in de groepsbouw bekomen worden.

3. Aanmoediging vernieuwbouw - sociale stadsvernieuwing

De sanering van ongezonde woontoestanden moet aangepakt worden door het aanmoedigen van vernieuwbouw en door het doen naleven van de verplichting voor verhuurders m.b.t. het onderhoud van huurwoningen.

Migrantengroepen die verbeteringswerken wensen uit te voeren, moeten technisch advies kunnen krijgen.

De sanering kan doorgevoerd worden wanneer sociale stadsvernieuwingsoperaties worden doorgevoerd, d.w.z. dat zij gericht worden op het behoud van verscheidene bewonersgroepen in de stad.

4. Integratie

Integratie van gastarbeiders kan via het wonen bevorderd worden door het uitwisselen van informatie over woongewoonten (via onderwijsprojecten en begeleidingsdiensten), door het verbieden van diskriminatie op het vlak van sociale kontrakten, door het bieden van alternatieven voor de vorming van zones met sterke concentraties van migranten door andere woonmogelijkheden ter beschikking te stellen van de gastarbeiders die dat wensen.

5. Informatie

De toegang tot huisvestingsinterventies voor gastarbeiders vergemakkelijken door een betere kwaliteit van de informatie (vertalingen, hulp bij het vervullen van formaliteiten), door het informatienetwerk (Wooninfo) uit te breiden en door vereenvoudigen van de steunmaatregelen en van de procedures om ervan te genieten.

6. Inspraak

De H.R. beveelt aan dat de migranten individuele en kollektieve inspraak zouden krijgen in huisvestingsaangelegenheden. Dit ondermeer via een doeltreffende werking van gemeentelijke adviesraden voor immigranten in het vooruitzicht van een duurzame integratie op gemeentelijk vlak en via de oprichting op het niveau van de gemeenschappen van Adviserende Raden voor Immigrantengroepen.

7. Koördinatie

Tot slot beveelt de H.R. aan dat het huisvestingsbeleid voor gastarbeiders zou geëïndevoudigd worden met andere beleidsaspekten tot een globaal "welzijnsbeleid" voor migranten met eerbiediging van de culturele identiteit van de vreemdelingen in een "multi-ethnische" samenleving.

Huurdersverenigt!

Huurdersverenigingen en zelforganisatie

1. VOORGESCHIEDENIS EN ONTSTAAN

Inspraak van de bevolking bij het bepalen van het overheidsbeleid inzake ruimtelijke ordening, stadsvernieuwing en huisvesting was tot voor enkele jaren in België vrijwel onbestaande. Door buurtwerk en aktiegroepen is daarin verandering gekomen: gemeentelijke en nationale overheden werden in enkele gevallen gedwongen om rekening te houden met de eisen van de bewoners van een straat of wijk. De mobilisatie van de bevolking leidde in sommige gevallen tot de opbouw van een tegenmacht. Maar die macht brokkelde meestal weer af, als het voorwerp van de aktie minder aktueel werd. Het doel van huurdersverenigingen is om, door de opbouw van een permanente organisatie, meer macht te geven aan de huurders en zo hun woonsituatie te verbeteren.

Huurdersverenigingen zijn verenigingen van huurders (migranten) die zich groeperen om samen hun huisvestingssituatie te verbeteren. De aanleiding tot de oprichting van zo'n vereniging is uiteenlopend: een sociale dienst voor migranten die zich geplaagd ziet voor het probleem dat tientallen migrantengezinnen op zoek zijn naar een betere woning; een buurtaktie tegen verkrotting en afbraak in sommige wijken; een gezin dat plots op straat staat en waarvoor een noodoplossing moet gevonden worden; het initiatief van iemand die thuis is in kringen van migranten.

Gewoonlijk zoekt men jarenlang individuele oplossingen voor de woningnood van migrantengezinnen. Tot het inzicht groeit dat goede huisvesting een kollektief probleem is. Het gaat immers over de verdeling van schaarse goederen. Wie zijn positie in die verdelingsstrijd wil verbeteren, moet zich organiseren om zo meer macht te kunnen uitoefenen.

Aldus ontstonden de laatste jaren verschillende huurdersverenigingen van migranten: het Woonfonds te Gent, het Huurderskollektief te Borgerhout, de Huurdersunie in Schaarbeek en huurdersverenigingen te Molenbeek en Sint Gilis in de Brusselse agglomeratie.

2. DOELSTELLINGEN EN WERKING VAN DE HUURDERS-VERENIGINGEN

Het inzicht dat huurders macht moeten verwerven om hun recht op wonen te realiseren, wordt in de huurdersverenigingen vertaald in volgende drie doelstellingen.

1. Het aanbod van woningen, zowel kwalitatief als kwantitatief, verhogen.

Omdat huurdersverenigingen zelf woningen huren en die aan leden doorverhuren, krijgen eigenaars een ernstige waarborg voor de naleving van de huurovereenkomsten.

Via de huurdersverenigingen komt men ook tot een betere kennis over aanbod en vraag naar woningen. Daarenboven kunnen de verenigingen, in naam van hun leden, aankloppen bij nationale en lokale overheden die verantwoordelijk zijn voor de sociale huisvesting.

Deze manier van werken maakt een groter aantal woningen toegankelijk voor migranten. Tegelijk kan ook de kwaliteit van het aanbod verbeterd worden. Via huurdersverenigingen leert men immers beter de behoeften van migranten kennen: ligging van de woning, indeling en inrichting, samenwonen in grotere familieverbanden,...

2. Vorming van migranten

Deze vorming wordt gerealiseerd op de regelmatige, meestal veertiendaagse, algemene ledenvergaderingen. De gezamenlijke discussie over konkrete huisvestingsproblemen van afzonderlijke leden leidt ook tot het bespreken van wat 'wonen in België' betekent. Het gaat dan zowel

over de theoretische aspecten van het wonen - wetgeving, toelagen, premies, huurkontrakten, brandverzekering - als over de praktische uitzichten van onderhoud en inrichting van de woning.

Door de regelmatige discussies aan de hand van praktische voorbeelden leren de leden van de huurdersverenigingen de verschillende aspecten van het huisvestingsprobleem in België kennen. Zo wordt het mogelijk om zelf oplossingen te bedenken, voor te stellen en uit te werken. De kollektieve creativiteit die hier ontstaat, is niet te onderschatten en compenseert gedeeltelijk de zwakke uitgangspositie van de migranten op de huisvestingsmarkt.

3. Gezamenlijke belangenverdediging

De verenigingen treden op als belangengroep van migranten bij de overheid, de sociale huisvestingsmaatschappijen en andere groepen of organisaties. Men maakt de huisvestingsproblemen van de migranten bekend en onderhandelt over oplossingen.

De huurdersverenigingen kunnen hun doelstellingen slechts volledig realiseren als de leden kiezen voor zelforganisatie en democratisch genomen beslissingen. De meeste verenigingen hebben daarom volgende gelijkaardige structuur, waarin de algemene ledenvergadering het centrale moment is.

De A.V. heeft minstens éénmaal in de maand en meestal veertiendaags plaats. Tussen 20 en 30 leden beslissen daar over de organisatie van hun vereniging:

- de toewijzing van de woningen aan de leden; hiervoor wordt een wachtlijst opgesteld, volgens vooraf afgesproken criteria
- de werkzaamheden van het sekretariaat
- de 'buitenlandse politiek' d.w.z. de contacten met de overheid en met andere groepen. Aan alle contacten of vergaderingen wordt deelgenomen door een ruime afvaardiging van de A.V. Belangrijke contacten worden in principe nooit door het sekretariaat alleen belegd, om het democratisch beheer in de hand te werken.
- de samenstelling van de beheerraad en de kommissie voor het onderhoud van de woningen
- het beheer en het onderhoud van de woningen

De Algemene Vergadering neemt de belangrijkste beslissingen en dus is de rol van de beheerraad en het sekretariaat daardoor bepaald en beperkt. De beheerraad bereidt de A.V. voor en zorgt voor het dagelijks beheer. Belangrijke beslissingen worden evenwel steeds uitgesteld tot een volgende A.V.

Het sekretariaat voert het praktische werk uit: contacten met eigenaars leggen, huurkontrakten voorbereiden, juridische en andere informatie geven aan de leden en huisbezoeken afleggen. Sommige huurdersverenigingen beschikken over voltijdse beroepskrachten. Dat werd mogelijk gemaakt door subsidies van de Europese Gemeenschap. Maar meestal blijft het behelpen met werknemers in tijdelijke statuten (BTK, tewerkgestelde werkloze, e.a.).

De huurdersverenigingen hebben ook een kommissie voor onderhoud. De woningen van de verenigingen

ging worden regelmatig bezocht om het onderhoud ervan te verzekeren.

De toewijzing van de woningen gebeurt op de A.V. Vooraf wordt wel nagegaan welke leden in aanmerking komen. Daarvoor houdt men rekening met :

- de geschiktheid van de woning o.a. voor het bekomen van een huurtoelage voor de nieuwe huurder.
- de datum van inschrijving
- het inkomen van de kandidaten
- eventuele noodgevallen, zoals opzeg in de oude woning en dringende uitzetting

3. DE HUURDERSVERENIGINGEN EN DE SOCIALE SEKTOR VAN DE HUISVESTINGSMARKT

Gezien de moeilijkheden om goede en betaalbare woningen te vinden op de private huisvestingsmarkt, wenden de huurdersverenigingen zich meer en meer tot de sociale sektor van die 'markt' : de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de erkende sociale huisvestingsmaatschappijen enerzijds, het Woningfonds van de Bond voor Grote en Jonge Gezinnen anderzijds.

De huurdersverenigingen steunen zich hierbij op het advies van de Hoge Raad voor de Huisvesting over de huisvesting van gastarbeiders (juni 1981). In dit advies wordt gesproken over het 'openstellen van de woningmarkt voor gastarbeiders' en dit door o.a. 'het erkennen en stimuleren van de huurdersverenigingen als vormen van zelforganisatie van woningzoekenden' (zie eerder).

Gewapend met dit advies en de eigen ervaringen bestormen de huurdersverenigingen nu de burcht van de sociale huisvestingsmaatschappijen. Bij de Nationale Maatschappij kwam men wel een principieel akkoord tot samenwerking met de huurdersverenigingen. Maar de samenwerking met de lokale sociale huisvestingsmaatschappijen kwam tot nu toe bijna niet van de grond. Men beroept zich daarbij zowel op geldgebrek als op juridische problemen (er wordt slechts

verhuurd aan individuele huurders en niet aan een vereniging).

In december 1982 keurde de beheerraad van de Nationale Maatschappij een aanbeveling aan de lokale maatschappijen goed. Samenwerking met huurdersverenigingen wordt daarin uitdrukkelijk genoemd. In maart 1983 ontvingen de huurdersverenigingen daarvan een schriftelijke bevestiging. Met deze brief kunnen de verenigingen nu opnieuw gaan onderhandelen met lokale huisvestingsmaatschappijen.

Men hoopt vooral dat de sociale maatschappijen de ruimte die het K.B. van 19.12.1978 m.b.t. het saneren van bestaande woningen laat, zouden aangrijpen. De sociale huisvestingsmaatschappijen zouden dan bestaande woingen opkopen en na verbeteringswerken ter beschikking stellen van de huurdersverenigingen.

Heel wat beter verliep tot nu toe de samenwerking met het Woningfonds. Een deel van de woningen, verhuurd via de huurdersverenigingen, werden aangekocht door het Woningfonds. In Vlaanderen werd daarmee door het Woningfonds gestart in 1982 : bij wijze van proef zouden enkele woningen gekocht worden (een drietal) en via het Huurderskollektief Borgerhout verhuurd. Als het experiment lukt, zou het uitgebreid worden tot Gent.

4. BALANS EN TOEKOMSTPERSPEKTIEVEN

Omdat huurdersverenigingen sterk de nadruk leggen op kollektief beheer en zelforganisatie, zijn het per definitie verenigingen waarvan het werkterrein geografisch beperkt is tot een wijk een gemeente of hoogstens enkele gemeenten. De bestaande verenigingen tellen 400 à 500 actieve leden en hebben een 100-tal gezinnen kunnen huisvesten. Zij hebben hun nut bewezen bij het verdedigen van de woonbelangen van hun leden.

Huurdersverenigingen streven ernaar dat :

- georganiseerde huurders en -verenigingen macht zouden verwerven
- er een overdracht van macht zou plaatsvinden: van de overheid die verantwoordelijk is voor huisvesting, naar de huurdersverenigingen
- de overheid de huisvesting niet langer zou laten bepalen door de werking van de vrije markt-ekonomie. In een alternatief beleid moet huisvesting een (openbare) dienst zijn en niet langer een koopwaar.

De huurdersverenigingen hebben van de overheid een begin van erkenning gekregen. De acties voor een beter huisvestingsbeleid, voor het verkrijgen van huurtoelagen e.d. zijn niet ongemerkt voorbijgegaan. Sommige verenigingen kregen subsidies van de Europese Gemeenschap en kregen BTK-projecten toegewezen, goedgekeurd door de Minister van Arbeid.

Het Woningfonds is tot hiertoe het verst gegaan in zijn erkenning van de huurdersverenigingen. De sociale huisvestingsmaatschappijen hebben het blijkbaar moeilijker om hun traditionele beheersprincipes op te geven : het lijkt er op dat zij liever te doen hebben met indi-

viduele huurders en zij staan onwennig, zo niet afwijzend tegenover georganiseerde huurdersverenigingen als nieuw centrum van macht. Nochtans is hun medewerking noodzakelijk om honderden gezinnen die nog op goede woningen wachten te kunnen helpen.

Een uniek kenmerk van de huurdersverenigingen is het democratisch beheer bij het nemen van beslissingen en het beheren van de woningen. In de praktijk werkt dit zelfbeheer minder soepel dan de idealistische grondleggers voor ogen stond bij de oprichting van de huurdersverenigingen, maar de organisatievorm blijft levensvatbaar en geeft betere resultaten dan de versterkte structuren van traditionele organisaties.

Albert Martens van de Huurdersunie te Schaarbeek daarover : "...Kijk, er is kennisoverdracht die de leden in staat stelt om eigenhandig besluiten te nemen. Beslissingen zijn altijd gezamenlijk genomen. Hierbij staat voorop dat alleen de mensen zelf hun huisvestingsproblemen kunnen oplossen en dat instanties dat nooit voor ze kunnen doen. Wil je huizen krijgen, dan is groepsgericht werk onontbeerlijk. Dat gebeurt nu en we slagen redelijk in onze opzet. Of zelfbeheer dan zo nodig is, dat blijft de vraag. Zelfbeheer komt wel voor in onze opvattingen over een gewenste ommekeer in het huisvestingsbeleid. Huisvesting moet een openbare dienst worden in zelfbeheer. De huisvestingsnood kan niet langs partikuliere weg opgelost worden. Die openbare dienst moet uiteindelijk gedragen worden door de huurders zelf. Ook moet zij dezelfde (wettelijke) voordelen kunnen genieten als partikuliere eigenaars..."

"...Of we nog lang bestaan ? Vaak maak ik de boutade : wat is het verschil tussen een tram en huisvesting ? Van het openbaar vervoer verwacht je een overvloedig aanbod van zitplaatsen die goedkoop zijn. Het vervoer moet regelmatig zijn, afgestemd op het aanbod en van goede kwaliteit. Zo zou huisvesting ook moeten zijn. Dat kan nog wel even duren. Mocht de Huurdersunie een tram zijn, dan is de remise nog lang niet in zicht. Maar we vechten door."

Bedenkingen bij de werking van een huurderskollektief

Het huurderskollektief Borgerhout dat in mei 1983 zijn vijfde verjaardag vierde, stelde een brochure op over de geschiedenis en de resultaten van het kollektief. Tijdens het opstellen van de brochure rezen er een aantal meer fundamentele vragen en bedenkingen bij de werking. We geven ze hier weer.

Huurdersverenigingen voor migranten of lokale huurdersverenigingen?

In de vaktaal spreekt men over de keuze tussen kategoriale (voor één categorie mensen, in dit geval de migranten) of territoriale (voor een gedeelte van een gemeente of een wijk) huurdersverenigingen.

Het Huurderskollektief is ontstaan als antwoord op een konkrete vraag van migranten naar huisvesting. Deze mensen woonden hoofdzakelijk in Oud-Borgerhout en in daarrond gelegen wijken van Antwerpen, Berchem en Deurne.

De werking van het Huurderskollektief was dus wel gelokaliseerd in een bepaald deel van het Antwerpse, maar tussen de verschillende wijken en buurten bestonden er weinig speciale relaties. Van belang voor het Huurderskollektief (HK) was niet zozeer deze territoriale afbakening van zijn werking, maar wel de vraag van één categorie bewoners, de migranten.

Het HK heeft dus voornamelijk een kategoriale werking: het is gericht op een specifieke groep van mensen met een specifiek probleem - migranten die een betere huisvesting willen.

Deze manier van werken heeft als voordelen:

- de structuur van de vereniging sluit onmiddellijk aan bij de wijze waarop de individuele huisvestingsvraag van migranten zich stelt en naar buiten komt.

Enkel migranten met een vraag naar herhuis-

vesting in een verder afgelegen deel van Antwerpen moeten naar andere organisaties doorverwezen worden. Het werkingsterrein van het HK mag niet té groot zijn, een zekere nabijheid bij de werking is noodzakelijk.

- de leden van het HK vormen een cultureel en sociaal-ekonomisch relatief homogene groep. De structuur en de werking van het HK is gericht op de specificiteit van de leden, meestal Marokkanen. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van Nederlands en Arabisch als werktalen op de A.V. en in verslagen.

De groepsvorming in het HK is daarvan het resultaat: de leden voelen zich thuis bij streek- of landgenoten, om veel meer redenen dan enkel de gemeenschappelijke zwakke positie op de huisvestingsmarkt.

Toch heeft de kategoriale benadering ook beperkingen die aanleiding geven tot bedenkingen over de toekomstige oriëntering van het HK.

- Huisvesting en buurtleven in een bepaalde omgeving.

Bij huisvestingsvraagstukken is niet enkel de woning, maar evenzeer de buurt met zijn bewoners, voorzieningen en buurtleven van belang. Door zijn kategoriale aanpak is het HK op dit gebied beperkt: omdat het werkgebied té groot is, moet het zich beperken tot de zorg voor de afzonderlijke woningen.

Hier ligt een belangrijk verschil met de huurdersverenigingen die we in London bezochten en die territoriaal opgebouwd zijn. Vanuit het gezamenlijk beheer van hun woningen, groeiden daar andere activiteiten: een kinderopasdienst, een jeugdclub, een gezamenlijk aangelegd en onderhouden parkje, acties voor verkeersplanning en openbaar vervoer. De Londense huurdersverenigingen geven dus vorm aan het buurtleven.

De kategoriale opbouw van het HK zal verdere interesse in die richting eerder afremmen.

- Welke rol kan het HK spelen bij de integratie van migranten in onze samenleving?

Bestrijden van diskriminatie bij de huisvesting, informatie en vorming van de leden, het zelfbeheer en het kollektieve optreden bij de overheid, ... dat alles kan bijdragen tot integratie.

Een betere woning voor het eigen gezin, met daarbij een ondersteuning vanuit een vertrouwde (huurders)groep waarbinnen men actief is, het kan een basis vormen van waaruit stappen kunnen worden gezet naar 'Belgische' structuren en samenlevingsverbanden.

De start van het HK als kategoriale organisatie was aangewezen omdat het probleem zich zo aandienende (migrant op zoek naar betere woningen), maar ook om de overgang van een individuele naar een kollektieve probleemoplossing met de leden te organiseren. Zeker in een eerste fase gaat samenwerken het best met mensen die geen volslagen vreemden zijn voor

De start van het HK als kategoriale organisatie was aangewezen omdat het probleem zich zo aandienende (migrant op zoek naar betere woningen), maar ook om de overgang van een individuele naar een kollektieve probleemoplossing met de leden te organiseren. Zeker in een eerste fase gaat samenwerken het best met mensen die geen volslagen vreemden zijn voor elkaar. Het was daarom niet slecht dat de in

praktijk gegroeide ledengroep bijna uitsluitend uit Marokkanen bestaat, hoewel het HK principieel open staat voor alle woningzoekenden, Belgen en migranten.

We vragen ons wel af deze exclusieve kategoriale groei ooit zal leiden tot meer integratie. Krijgen we geen grote, maar geïsoleerde huurdersvereniging van enkel migranten? Zal de vereniging nog toegankelijk zijn voor Belgen en migranten van andere nationaliteiten en zal ze haar openheid bewaren tegenover andere verenigingen en groepen?

We willen een evolutie in de richting van meer territoriaal werk in de toekomst nog onderzoeken. De nieuwe wet op de herwaarderingsgebieden biedt hier mogelijk ook enige aanknopingspunten die nader dienen bekeken te worden: in deze wet wordt immers de wens uitgedrukt dat bewoners actief zouden betrokken worden bij de herwaarderingsoperatie in hun buurt.

Hopelijk laten bewoners, Belgen en migranten, deze kans niet voorbijgaan om inspraak, medebeslissingsrecht en eventueel een zekere vorm van zelfbeheer op te eisen. Ook voor het HK kan dit een uitdaging voor de toekomst zijn.

Aanbevolen lektuur

De Huurdersunie - Strijd en Zelfbeheer. Buitenlanders op de Brusselse woningmarkt.

(geschiedenis, doelstellingen, activiteiten en resultaten van de huurdersunie)

Een gezamenlijke publikatie van:

Huurdersunie, Poststraat 156 1030 Brussel

NIMO - Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw - Havensingel 8, 5211 TX Den Bosch Nederland.

Het Huurderskollektief Borgerhout viert in mei 1983 zijn vijfde verjaardag. Bij die gelegenheid verschijnt een brochure over de geschiedenis en de resultaten van het Huurderskollektief.

Adres: Van Daelstraat 32 - 2200 Borgerhout

De woonbeleving

De interne leefwereld van de Berbervrouw

Op het ogenblik van de immigratie te Brussel komt de Berbervrouw in een volkomen nieuwe wereld terecht : zowel de (Brusselse) omgeving als de ruimte die haar interne wereld zal worden - de woning - zijn voor haar vreemd. Meestal heeft de man vóór de aankomst van vrouw en kinderen een klein appartement (drie à vier kamers) gehuurd en hoopt hij na enige tijd een geschiktere woning te vinden. Verscheidene families die we te Brussel hebben leren kennen, zijn in de loop van het onderzoek verhuisd, terwijl andere op zoek waren naar een betere, ruimere verblijfplaats.

De akkomodatie van de Brusselse huurwoningen is meestal gering, vooral wat het samitair betreft. De man heeft de meubelen aangekocht. Deze zijn doorgaans van Belgische makelij en in het begin veelal beperkt tot een tafel, enkele stoelen en één of twee bedden. Bij de aankomst van de Berbervrouw in België wordt deze ruimte haar voorgelegd als haar nieuwe leefwereld.

De infrastructuur van een Brusselse woning verschilt aanzienlijk van de Berberse infrastructuur in het thuisland. Uitgaande van de *indeling* van het huis in de streek van herkomst en van de *funkties* van de onderscheiden ruimtes aldaar, kan men inzicht verwerven in de manier waarop de onderliggende Berberse structureringsprincipes in de migratiewereld worden veruiterlijkt. De essentiële *geslotenheid* van het huis in het thuisland - waarvan de omheining, de vensterloze muren of het rasterwerk

voor de kleine ramen uitdrukkingsmogelijkheden zijn - wordt te Brussel vertaald door middel van gordijnen, ook door rolluiken. Op die manier worden de grote ramen aan het traditionele cultuurpatroon aangepast. Deze adaptatie is noodzakelijk, aangezien de fundamentele grens tussen binnen- en buitenwereld anders quasi niet-bestaande zou zijn.

Ook binnen het huis kan men duidelijke grenzen onderscheiden. De meeste Berbergezinzen die wij te Brussel hebben ontmoet, betrekken een appartement. Binnen hetzelfde gebouw leven aldus meerdere gezinnen, dikwijls van verschillende nationaliteiten - een reden te meer om de grenzen van het eigen appartement te onderstrepen. Een middel dat hiertoe frekwent wordt gehanteerd is het in gebruik nemen van slechts één deur, tenzij de verschillende kamers niet met elkaar in verbinding staan. De niet-gebruikte deuren worden op slot gelaten en er worden van binnenuit meubels tegen geplaatst. Wie het gelijkvloers bewoont, betreedt de woning zo mogelijk via de deur die het verst van de straatdeur verwijderd is. De gang vormt aldus een geleidelijke overgang naar de leefruimte zelf.

Opvallend is de *plurifunktionaliteit* van vele kamers. Belangrijk is echter op te merken dat de verschillende funkties van een ruimte elkaar opvolgen. Zoveel mogelijk wordt ernaar gestreefd de onderscheiden activiteiten achter-eenvolgens uit te voeren.

zocht - zijn afkomstig van de streek van Nador. Nador is gelegen in het Rifgebied, één der drie Berberstreken van het land. De ongeschreven Berbertaal vormt één der elementen waardoor deze bevolkingscategorie zich onderscheidt van Arabisch sprekenden. In ons onderzoek hebben we ons gekoncentreerd op de gehuwde vrouw met kinderen.

* Dit artikel is gebaseerd op het doktoraatsproefschrift 'Grens en transgressie in de wereld van de Berbervrouw'. Nador (N.O.- Marokko) - Brussel, KUL, 1983.

De immigranten van ons onderzoeksveld te Brussel - ca. dertig gezinnen die we gedurende een zestal jaren herhaaldelijk hebben be-

Niet iedereen bezit een aparte *gastenkamer*. Dikwijls worden gasten in de woonkamer ontvangen. Zijn de gasten vreemde mannen, dan zal de vrouw zich terugtrekken in de keuken of eventueel in de slaapkamer. Ook de *keuken* kan meerdere funkties vervullen. De vrouw bereidt er de maaltijden, maar dikwijls wast zij er ook de kledingsstukken. Aangezien in de meeste appartementen geen badkamer te vinden is, wordt de keuken ook als wasplaats gebruikt. De mannen gaan dikwijls naar de publieke baden, maar de vrouwen en de kinderen wassen zich doorgaans thuis. Indien de keuken te klein is of wanneer de moeder de maaltijd bereidt, terwijl een oudere dochter het kind wast, kan men bovendien de badkuip van de kleinste(n) in de woonkamer zien staan. Ook deze ruimte verandert op dat ogenblik van functie. Wanneer de keuken groot genoeg is om er een ligbank te plaatsen, kan er in deze ruimte ook geslapen worden. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer er gasten komen overnachten. In de woonkamer (of de keuken) komen de leden van het gezin samen om de maaltijden te gebruiken. Evenals in Marokko is het vooral 's avonds dat iedereen hierbij aanwezig kan zijn. Het avondmaal wordt traditioneel met theedrinken en het bij elkaar zitten van de huisgenoten verlengd tot sla-

penstijd. Wanneer in de woonkamer wordt geslapen, verandert deze ruimte van functie zodra het (overdag opgevouwen) beddegoed voor de nacht in gereedheid wordt gebracht. Meestal beschikken de ouders over een aparte *slaapkamer*, waar eveneens het bed van het kleinste kind staat. De andere kinderen brengen de nacht in één of meerdere kamers die overdag andere funkties hebben, door : jongens en meisjes slapen gescheiden.

Door de *inrichting* en de *dekoratie* (o.m. helle en veelkleurige motieven in het behang, in de gordijnen, in de kussens, in de doeken waarmee de ligbanken overdekt zijn, ...) krijgt de migrantenwoning een eigen Berbers karakter. Verschillende Marokkaanse sierelementen, postkaarten uit het thuisland, foto's van familieleden e.d. houden bovendien de band met de thuiswereld in leven.

In de progressieve uitbreiding van *huisraad*, *meubilair* en *kledij* konstateert men hoe een aantal materiële elementen uit de westerse buitenwereld worden overgenomen, doch op een welbepaalde manier in het eigen systeem worden geïntegreerd. De vrouw gaat hierbij selektief te werk : slechts wat in het Berbersysteem kan

De Siciliaanse woonervaring

Om wat meer te begrijpen van de functie die het huis vervult in het leven van de Sicilianen, moeten we dieper ingaan op hun Siciliaans-gebonden culturele situatie en op de manier waarop zij het leven zien. We doen dit uitsluitend aan de hand van Johan Lemans studie Van Caltanissetta tot Brussel en Genk (Acco, Leuven, 1982).

Op Sicilië dat traditioneel weliswaar deel uitmaakt van de mediterrane landbouwkultuur, kent men het begrip 'uitgebreide familie' niet, zoals dat bv. in Marokko wel gangbaar is. De familie allergata heeft op Sicilië wel bepaalde rechten en plichten, maar wezenlijk draait alles er om het kerngezin.

In dat kerngezin is de rol van de vrouw, vooral als moeder en als behoedster van het huis, van doorslaggevende betekenis. Het leven wordt door de Sicilianen namelijk ervaren als iets

Marie - France CAMMAERT
antropologe

passen wordt overgenomen (bv. zoete elementen voor de keuken, kleurrijke kledingstukken, huishoudelijke apparatuur, ...). Enerzijds zal de immigrante de nieuwe elementen aanpassen aan de eigen cultuurnormen (een kort kleed wordt bv. slechts binnenshuis gedragen); anderzijds past zij zich noodgedwongen voor een stuk aan aan een aantal Belgische gebruiken (een wasmachine bv. vervangt het wassen aan de rivier en herleidt de traditionele groepsactiviteit tot een individueel te verrichten taak). Berberse en westerse elementen worden gekoördineerd. Bij de Berbermoeder blijft de Berberse pool echter overwegend.

De introductie van nieuwe elementen betekent niet dat de buitenwereld onbeperkt toegankelijk wordt voor de Berbervrouw. De Berberse migrantenwereld behoudt voor haar een sterk besloten karakter. Verschillende echtgenoten verbieden hun vrouw het appartement te verlaten. Enkele mannen zetten deze uitspraak kracht bij door de deur van de woning op slot te doen en de sleutel op zak te steken. De bewegingsruimte van de vrouw wordt dan gereduceerd tot enkele kamers. Hoewel niet alle Berbervrouwen zich in deze situatie bevinden, moeten de meeste bij hun aankomst in België door een dergelijke beginfase heen. De afwezigheid van elke vorm van contact met andere vrouwen geeft aan deze besloten ruimte een sterk negatieve bijklank. De televisie verwerft dan zeer dikwijls de rol van bemiddelaar tussen de eigen beperkte levensruimte en de onbekende buitenwereld. Mettertijd leert de Berbervrouw echter andere vrouwen kennen (al dan niet van dezelfde nationaliteit). De uitbouw van dit vrouwenennetwerk belet evenwel niet dat ook dan de woning voor de Berbermigrante de gesloten kern blijft voor haar interne wereld.

De woonbeleving

dat in gescheiden gebieden verloopt. Schematisch kun je dat weergeven door een aantal bij elkaar liggende gebieden met het huis en het kerngezin als middelpunt. Naarmate men zich daar verder van verwijderd, wordt het leven gevaarlijker, onzuiverder en bedreigender. Het eerste gebied is het huis en het binnenhuiselijke domein met de moeder als centrale en altijd aanwezige figuur. Het tweede gebied - en daar houdt de wereld van de vrouw praktisch op - is de uitgebreide familie. Het derde gebied zijn de vrienden. Dit gebied wordt concreet beleefd op de piazza, de ontmoetingsplaats; in de migratie wordt dat de bar of kring voor mannen (circolo). Het vierde gebied is dat van de 'patronage', een systeem van clientelisme dat niet met vriendschap gelijk te stellen is, maar dat de vriendschappelijke macht vertegenwoordigt, en het laatste gebied is de maffia, een wat grootschaliger systeem van klantenbinding, zullen we maar zeggen. Je kunt je nauwelijks van de indruk ontdoen dat de gebieden vier en vijf tamelijk soepel in elkaar over kunnen gaan, zoals het dagelijkse leven er op Sicilië ook wel anders uit zal zien als strikt verdeeld in gebieden.

Wanneer de Siciliaanse man een vrouw zoekt, wenst hij niet in de eerste plaats een seksuele partner, maar iemand die 'het huis kan recht houden' en 'het binnenhuiselijke domein autonoom kan beheren'.

Ook de volkswomen op Sicilië zien - blijkens enquêtes - hun rol zo. In volgorde van belangrijkheid: 1. De vrouw is trouw aan haar man. 2. Zij is een ware moeder voor het hele gezin. 3. Zij slaagt erin het huis schoon en ordelijk te houden. 4. Zij kent haar juiste plaats en weet zich op straat, en ook in gezelschap van haar man, goed te gedragen. 5. Zij is spaarzaam. 6. Zij slaagt erin haar gezin als een voorbeeld te doen doorgaan.

Dit alles wil zeker niet zeggen dat de vrouw op Sicilië volkomen geïsoleerd en alleen maar in huis leeft, hoe beperkt haar bewegingsvrijheid in onze ogen ook mag zijn. Ze heeft de steun van haar uitgebreide familie, de buurt, en haar optreden als centrale figuur wordt door alle huisgenoten onderkend en gewaardeerd ('la mama è sacra'). De realiteit is ook dat in het dagelijkse leven de moederlijke autoriteit van die aard is, dat de officiële, vaderlijke gezagsrol sterk genuanceerd wordt: omwille van de veelvuldige afwezigheid van de vader, de dominante moederlijke rol in de opvoeding van alle kinderen en de nauwe banden tussen moeder en zoons, vooral de oudste. De moeder symboliseert voor elk van de gezinsleden het huis zelf. Het huis is vaak het toneel van zeer tegenstrijdige emotionele verhoudingen en het enige positieve bindende element is de moeder. Uit wat voorafgaat zal overigens wel blijken dat de gezinnen op Sicilië nogal gesloten zijn.

Wat blijft daar nu van over in de migratie? Als we dat nagaan in Belgische buurten waar de Sicilianen terecht zijn gekomen, namelijk Genk, de Anderlechtse wijk Kuregem en Laken, blijkt dat in Genk het traditionele gezinsleven nog het beste bewaard is kunnen blijven. Dat komt omdat de immigratie er min of meer 'georganiseerd' en tamelijk overzichtelijk is verlopen en doordat er qua opvangmogelijkheden en huisvesting in Limburg van een beredeneerd opgezette infrastructuur kan gesproken worden. Het resultaat is een samenwonen van mensen, meestal migranten, in ééngezinshuisjes die allemaal min of meer op elkaar gelijken, met een tuintje ervoor en een wat grotere tuin erachter. In veel gevallen zijn die huisjes hun eigendom geworden. Deze stabiliteit wordt natuurlijk ook in de hand gewerkt door het vaste werk van de man (eerst de mijnen, later Ford). Hier hoeft de vrouw doorgaans niet uit werken te

gaan en kan zij haar binnenhuiselijke rol ten volle vervullen, zij het dat die méér dan op Sicilië tot vereenzaming leidt : een ander land, een andere taal, geen familie allergata en geen buurt plus de zeer grote uithuizigheid van man en kinderen (werk, vrienden, school). Meisjes van 14 en 15 jaar worden vaak van school gehouden, niet om hun moeder te helpen, maar omdat de moeder anders altijd alleen is.

De Zuidmarkt: aan de rand van Kuregem

In de Anderlechtse wijk Kuregem daarentegen is geen sprake van georganiseerde immigratie en infrastructuur voor opvang, laat staan huisvesting. De mensen spoelen er aan en zijn volkomen op zichzelf aangewezen. De behuizing wordt er vaak als voorlopig ervaren, ook al wonen de mensen al 10 of 15 jaar op dezelfde plaats. De man heeft vaak meer klusjes dan écht vast werk en hangt rond in bars, en even vaak moet de vrouw uit werken gaan. Dat hierdoor de traditionele rol van vrouw en moeder sterk wordt uitgehold, hoeft geen betoog.

Alle ondersteuning die zij op Sicilië had, is weggefallen. Het huis dat zij bewoont, is oud, in twijfelachtige staat en moeilijk te onderhouden. De Brussels-Belgische omgeving zet haar traditionele moederrol op de helling. Het valt haar op die manier niet gemakkelijk een nieuwe, eigen identiteit op te bouwen en een coherente binnenhuiselijke structuur te ontwikkelen, wat een weerslag heeft op het hele gezinsleven. Als reactie op deze stuurloosheid wordt het binnenhuiselijke nog sterker beveiligd en wordt de buitenwereld als nog bedreigender dan op Sicilië ervaren.

De Bockstaelwijk in Laken geldt dan weer als een wat 'betere' buurt waar de mensen in 'nette' huizen of appartementen wonen. De prijzen van de huizen liggen hoger dan in Anderlecht, zodat er meer gehuurd en minder gekocht wordt. Ook hier zijn de vrouwen vaak verplicht uit werken te gaan wat het traditionele 'behoeden van het huis' sterk ondergraaft. Opvallend is tussen haakjes dat er vaak verhuisd wordt, maar altijd van een mindere naar een betere wijk.

Volgens Leman verliest het huis zijn symbolische waarde die het op Sicilië had, ook in de migratie niet. Dit huis wordt aanvankelijk gewenst in het land van herkomst. Maar de invloed van de migratie is zo sterk dat men het huis - d.i. de binnenhuiselijke zone (zuiverheid en veiligheid) - noodgedwongen in het migratieland inricht. Om te tonen dat de migratie min of meer geslaagd is, wordt dit huis volgestouwd met de vruchten van de arbeid: steeds meer en modernere meubelen, ook onder invloed van het omringende Belgische konsumentisme. Toch blijft dit op het eerste gezicht tegenstrijdige verlangen bestaan : men wil zowel een huis in België als een huis op Sicilië. Maar misschien is dat na al het voorgaande niet meer zo tegenstrijdig.

Lieselot Pittery

Tuiavii van Tueva konfidentieel: "Rare jongens, die papalagi"

"DE PAPALAGI" is een kritisch en oriënterend antropologisch werkje, een verzameling redevoeringen van het Zuidzee-Opperhoofd Tuiavii van Tiavea, waarin getracht wordt de blanke en zijn levenswijze te beschrijven. Het werd in het Duits vertaald en verscheen in de 20-er jaren.

Bij het lezen ervan moet voortdurend voor ogen gehouden worden dat het werkje bedoeld was voor blankonkundige Zuidzee-bewoners. Hoewel de redevoeringen dus niet naar een Europees publiek gericht waren, is het voor westerlingen nuttig te vernemen hoe een man uit een andere cultuur onze samenleving ziet. Een hoofdstukje over wonen.

STENEN KISTEN, SPLETEN, STENEN EILANDEN EN WAT DAARTUSSEN LIGT.

De Papalagi wonen als schaaldieren in vaste huizen. Ze leven tussen de stenen, als de duizendpoot tussen de lavaspleten. Om hem heen, boven hem en onder hem zijn stenen. Zijn hut lijkt een opstaande kist van steen. Een kist met gaatjes, die in vakjes is verdeeld. Er is maar één plek, waar men die stenen woningen kan binnengaan of verlaten. Die plek noemen de Papalagi de ingang, wanneer zij hun hut binnentreden en de uitgang, als zij erdoor naar buiten gaan, hoewel het één en dezelfde plek is. Op die plek is een grote houten vleugel aangebracht, die krachtig teruggestoten moet worden, om de hut te kunnen betreden. Maar dat is nog maar een begin, vele houten vleugels moeten teruggestoten worden voor men werkelijk in de hut is.

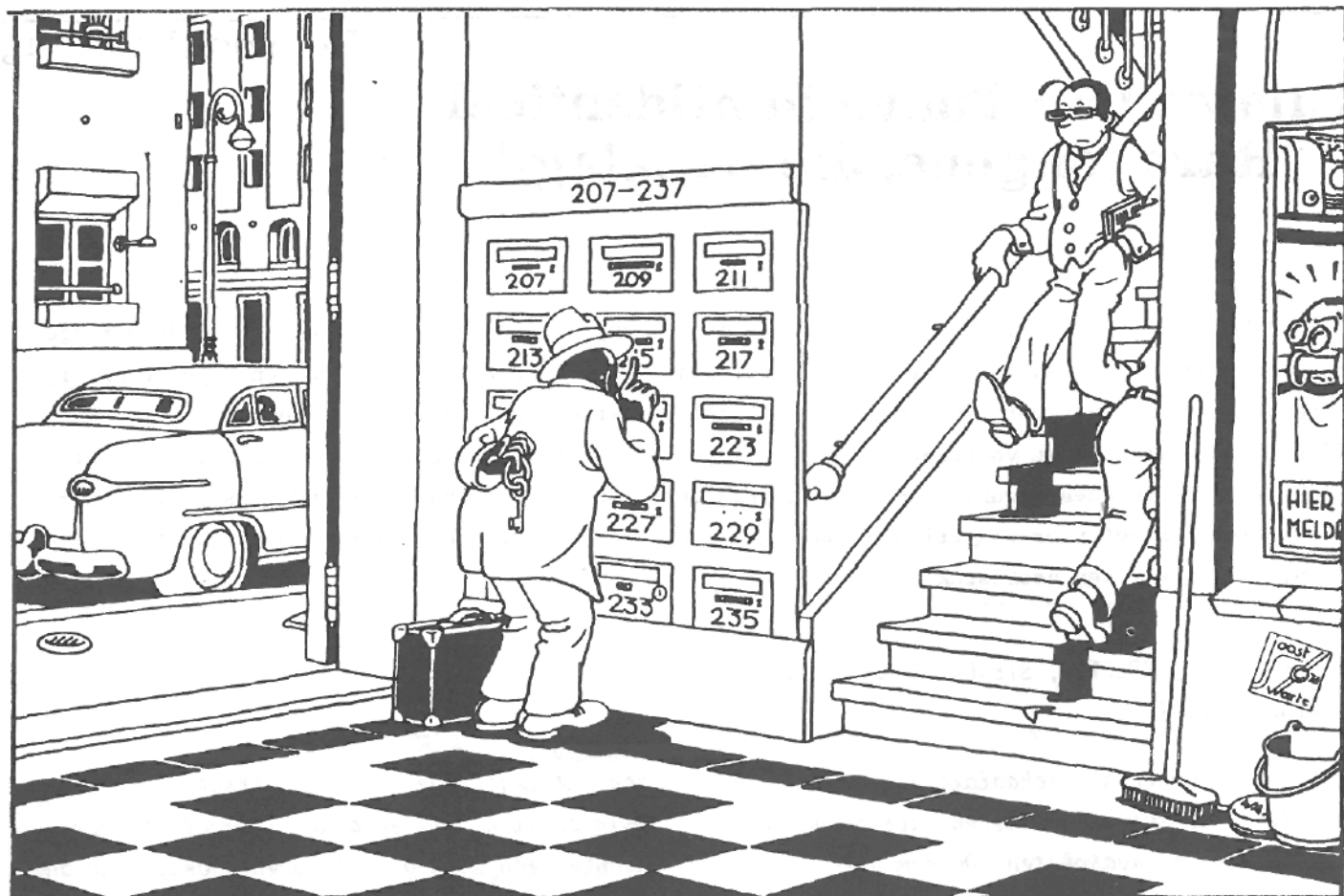
De meeste hutten worden door meer mensen bewoond dan er in een Samoa dorp leven. Daarom moet wie een bezoek gaat brengen, precies de naam weten van de aiga (1), die hij bezoeken wil. Want iedere aiga bewoont een eigen deel van de stenen kist, het bovenste of het onderste, het middenste, het linkse, het rechtse of dat aan de voorzijde. En de ene aiga weet vaak niets van de andere, alsof niet alleen een stenen muur maar Manono, Apolina of Savaii (2) hen van elkander scheidde. Vaak kennen zij nauwelijks elkanders namen en wanneer zij elkander bij het insluipgat ontmoeten, groeten zij met een onwillige hoofdbeweging of beginnen te knor-

ren als vijandige insecten. Alsof zij boos zijn zo dicht bij elkander te moeten leven. Wanneer een aiga geheel boven woont, vlak onder het dak van de hut, dan moet wie hem bezoeken wil vele takken beklimmen die in een kring of in een zig-zaglijn naar boven lopen, tot hij bij een plek komt, waar de naam van de aiga op de muur geschreven staat. Dan ziet hij een sierlijke nabootsing voor zich van een vrouwelijke borstklier, die wanneer er op gedrukt wordt een schreeuw geeft waardoor de aiga geroepen wordt. Die kijkt dan door een klein getralied gat of het geen vijand is die op de klier gedrukt heeft. Dan doet hij hem niet open. Maar ziet hij een vriend, dan maakt hij een grote houten vleugel die zorgvuldig vastgebonden is, los en trekt hem naar zich toe zodat de gast door de spleet de eigenlijke hut kan betreden.

Ook die is door stenen wanden in verschillende kisten verdeeld, men gaat de ene vleugel door na de andere en komt zo telkens weer in nieuwe kisten, die steeds kleiner worden. Iedere kist - de Papalagi noemen het kamers - heeft in de muur een gat, de grotere hebben er zelfs twee of drie, waardoor het licht naar binnen komt. Die gaten zijn dichtgemaakt met een stuk glas,

(1) familie

(2) drie eilanden van de Samoa groep.

dat eruit kan genomen worden, wanneer er in de kamer frisse lucht moet komen, wat zeer nodig is. Er zijn ook vele kisten zonder licht- en luchtgaten.

Iedere kist heeft zijn eigen bestemming. De grootste en lichtste is bestemd voor de fono (3) van het gezin en voor het ontvangen van het bezoek, een andere voor de slaap. Daar liggen de matten, dat wil zeggen, ze zijn geplaatst op houten stellingen met lange poten, zodat de lucht onder de matten doorstromen kan. Een derde kist is bestemd voor het tot zich nemen van voedsel en het maken van rookwolken, in een vierde worden de etenswaren bewaard, in een vijfde wordt gekookt en in de laatste en kleinste gebaad. Dat is de allermooiste kamer. Ze is behangen met spiegels, de vloer is met bon-te tegels versierd en in het midden staat een grote schaal van metaal of steen, waarin bezond en niet-bezond water vloeit. In die schaal, zo groot als een echt koningsgraf, ja nog groter, stappen de Papalagi om zich te reinigen en het vele zand van de stenen kisten af te spoelen. Er bestaan natuurlijk hutten met nog meer kis-

ten. Er zijn er zelfs waar ieder kind zijn eigen kist heeft en iedere dienaar der Papalagi, ja zelfs hun hond en hun paard. Tussen die kisten brengen de Papalagi hun gehele leven door. Zij zijn nu eens in de ene, dan weer in de andere kist, dat wordt geregeld naar de stand van de zon. Hun kinderen groeien op, hoog boven de aarde, hoger vaak dan de hoogste palmbomen, - tussen de stenen! Van tijd tot tijd verlaten de Papalagi hun partikuliere kisten, zoals ze dat noemen, om te gaan naar een andere kist, waar zij hun werkzaamheden verrichten waarbij zij niet gestoord willen worden en hun vrouw en kinderen niet kunnen gebruiken. Gedurende die tijd zijn de vrouwen en meisjes in het kookhuis bezig en koken of maken voethuiden glimmend, of wassen lendeschorten. Wanneer ze rijk genoeg zijn om bedienden te houden, moeten die het werk doen en gaan zij zelf bezoeken maken of nieuwe eetwaren halen. Op die wijze leven er in Europa zoveel mensen als er palmen zijn op heel Samoa en dan nog veel meer.

...

opgetekend door ERICH SCHEURMANN

(3) feesten, samenkomsten.

Huisvesting van migranten te Gent

Het hiernavolgend overzicht van de huisvesting van migranten is gebaseerd op de situatie van Turken en Noord-Afrikanen (de grootste groep migranten te Gent).

We denken nochtans dat de geschetste situatie ook enigszins geldt voor de gastarbeidersgezinnen van andere nationaliteiten.

Algemene huisvestingssituatie van migranten te Gent.

Wat in de eerste plaats opvalt, is de concentratie van migranten in bepaalde stadswijken - Sluizeke-Muide, Rabot, St-Macharius, Brugse Poort. Het zijn die buurten die door Gentenaars reeds jaren als woonomgeving minder interessant worden bevonden. Ze worden gekenmerkt door een hoog percentage oude woningen (gebouwd vóór 1919) en een grote leegstand.

Wanneer men bovendien weet dat er geen enkele beleidsmaatregel genomen is om in een spreiding van migranten te voorzien, en dat er bij migranten een grote nood is aan kulturele geborgenheid, samenhang en wederzijdse steun, dan is het niet verwonderlijk dat gastarbeidersgezinnen zich in voornoemde wijken vestigden.

Heel wat migrantengezinnen wonen er in huizen die zich in heel slechte staat bevinden en niet aangepast zijn aan hun bewoners (te kleine woningen, vochtigheid, gebrek aan sanitaire voorzieningen). Belangrijkste oorzaak van deze toestand is de verwaarlozing van de woningen door de eigenaar. Meestal zijn de woningen zodanig verkrot dat de kosten voor de herstellingen (sanering) de opbrengst van de huurprijzen zou overstijgen.

Sociale, kulturele en economische aspecten

We kunnen niet spreken van de "migrantenvolkering". Zelfs binnen dezelfde nationaliteitsgroep doen er zich belangrijke verschillen voor.

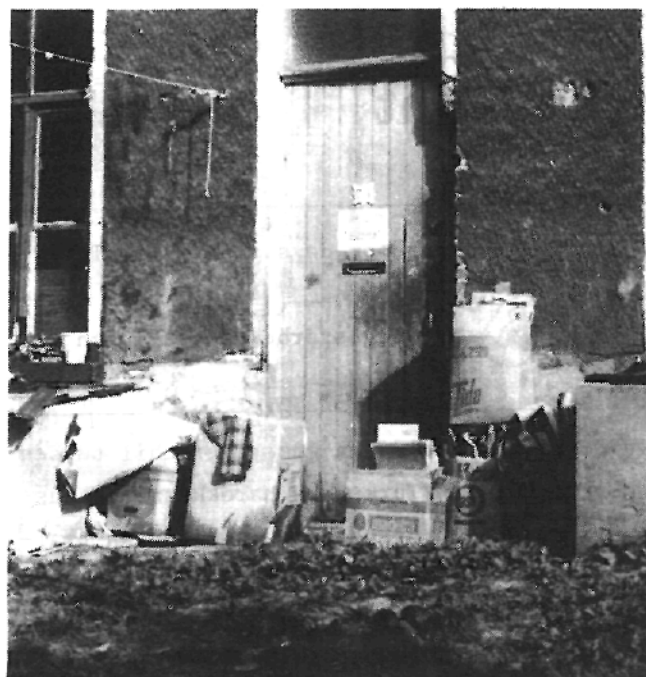
Zo is er bijvoorbeeld een groot verschil tussen de wooncultuur van Turkse en Marokkaanse stadsbewoners en hun landgenoten afkomstig van plattelandsgebieden.

Wat de situatie in het Gentse betreft, is het grootste deel van de Turkse en Noord-Afrikaanse gemeenschappen afkomstig van arme dorpen. Het taalprobleem en allerlei misverstanden, voortkomend uit het moeilijk wederzijds begrip, veroorzaken dan ook heel wat moeilijkheden tussen migranten en de plaatselijke bevolking, tussen eigenaars en migrant-huurders en bij de instanties die belast zijn met de huisvesting.

Het huisvestingsprobleem dat reeds groot was gedurende de jaren van hoogconjunctuur neemt momenteel door de crisis zeer ernstige vormen aan. Werkloosheid onder de migranten, ongunstige werkomstandigheden - en daardoor een groter aantal arbeidsongevallen en een hoger ziektepercentage - hebben een negatieve weerslag op het gezinsinkomen. Dit, gekoppeld aan de steeds hoger wordende huishuren, maakt het voor de migrantengezinnen zo goed als onmogelijk een betere huurwoning te betalen. (Hierin verschillen de migrantengezinnen niet van de minder begoede Belgische gezinnen).

Bij veel migrantengezinnen wordt dan meestal nog een deel van het inkomen overgedragen aan familie in het moederland. Dit brengt met zich mee dat de huishuren liefst zo laag mogelijk worden gehouden.

Momenteel is er echter een wijziging in het toekomstperspectief; de aanhoudende economische crisis heeft voor velen de hoop op een te-

rugkeer en een betere situatie in het land van herkomst de grond ingeboord. Meer en meer migranten hebben hier een woning gekocht; deels zou dit kunnen wijzen op het feit dat ze hun toekomstperspektieven verleggen naar het nieuwe thuisland, deels is dit echter ook uit noodzaak omdat ze geen andere oplossing vinden voor het huisvestingsprobleem.

De huisvestingssector

De privé-sektor

Op de privé-markt weigeren de meeste eigenaars aan migranten te verhuren. Dit ervaren uiteraard de migranten zelf, maar ook de welzijnswerkers die zich met de huisvestingssituatie van migranten inlaten. De houding van privé-eigenaars kent geen positieve evolutie: steeds meer mensen van verschillende nationaliteiten krijgen het moeilijk een woning te huren. De volgende toestand geven we ter illustratie:

Het "Woonfonds" te Gent, een huurdersvereniging in hoofdzaak werkend aan de huisvestingsmoeilijkheden van migranten, tracht de meest voorkomende 'hinderpalen' om huizen aan migranten te verhuren te ondervangen door als tussenpersoon op te treden. Met andere woorden het contract wordt afgesloten tussen de eigenaar en

het Woonfonds. Zodoende staat de vereniging in voor de financiële aspecten (huurwaarborg) en voor de rechten en plichten van de huurder. De op deze wijze gehuurde huizen worden onderverhuurd aan migrantengezinnen. Aan de eigenaars van 233 beschikbare woningen werd de werking van het Woonfonds toegelicht. De reacties liegen er niet om:

- 208 woningen werden door de eigenaars geweigerd. Men wou niet aan migranten verhuren, ook niet via het Woonfonds. Dit betekent dus dat 89 % van de eigenaars weigerden aan migranten te verhuren, zelfs met waarborg van een vereniging.
- 25 woningen konden door migranten gehuurd worden, maar 9 bleken uiteindelijk in zeer slechte staat te zijn, zodat de migrantengezinnen deze als woonhuis weigerden.

Het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf trachtte op een gelijkaardige wijze migrantengezinnen te wederhuisvesten, maar met even weinig resultaat.

Het aantal weigeringen ligt evenwel nog hoger wanneer de vraag naar een goede woning rechtstreeks door de migranten zelf wordt gesteld.

De omzeggens enige uitzondering op de algemene regel vormen de eigenaars die huizen of appartementen te verhuren hebben, welke om één of andere reden niet meer door de lokale bevolking gegeerd worden. Er heeft zich een bijzondere huurmarkt gevormd met een klein aanbod en een grote vraag. Deze wordt vooral bepaald door enkele eigenaars die veel oude woningen bezitten. Ze weigeren om allerlei redenen de nodige herstellingen te doen, maar vragen aan de migrantengezinnen toch hoge huren.

We denken hierbij bijvoorbeeld aan een eigenaar die in de wijk Sluizeke-Muide een veertigtal huizen bezit. Al zijn woningen vertonen dezelfde kenmerken: ze zijn verouderd, vereisen dringende en grondige herstellingen en worden tegen te hoge huurprijzen verhuurd. Voor deze eigenaars zijn migranten een gemakkelijke - onmondige - groep huurders tegenover wie ze hun

verplichtingen als verhuurder niet moeten nakomen.

Veel woningen op de privé-markt worden verhuurd via immobiliënkantoren. Op de vraag om woningen te verhuren aan migrantengezinnen, antwoorden een aantal kantoren steevast dat men niet aan migranten verhuurt of mag verhuren. Er zijn slechts een vijftal kantoren waar een positief antwoord mogelijk is. De bedienden hiervan ramen het aantal eigenaars dat wel aan migranten wil verhuren op hooguit 5 %. Een verhuurkantoor wees er echter op dat de weigering van eigenaars ook wel eens steunt op reacties van omwonende Belgische huurders, voornamelijk in appartementsgebouwen.

De eigenaars van verschillende woningen in eenzelfde straat of buurt schrikken wel eens terug om huizen of appartementen in hun straat aan vreemdelingen te verhuren omdat ze vrezen dat de huurwaarde zal dalen en mogelijke Belgische huurders of kopers zich zullen onthouden.

De sociale huisvestingsmaatschappijen

Uit de statistische analyse ontleen we gegevens in verband met de sociale woningbouw, verwezenlijkt binnen wijken (statistische sectoren) waar momenteel migranten wonen.

Uit deze gegevens blijkt dat:

- In tien sectoren slechts 0 tot 4,9 % van de huizen sociale woningen zijn. Deze sectoren zijn: Voormuide, Muidebrug, Ham, Tolhuis, Blaisantvest, Wissenhagenstraat, St-Macharius, Dampoort, Heirnis en St-Jacobs.
- De sectoren Muide en Drongense Steenweg hebben 5 tot 9,9 % sociale woningen.
- De sectoren Brugse Poort en Rabot hebben 10 tot 29,5 % sociale woningen.
- In de sectoren Meulestede en St-Bernadette, waar slechts een minderheid aan migranten woont, zijn 30 % van de huizen sociale woningen.

In de meeste sectoren waar veel migranten wonen (zoals hierboven vermeld), treft men dus weinig sociale woningbouw aan. Het zijn oude wijken waar door de dichte bebouwing weinig bouwgrond

voorhanden was. Het relatief oude woningbestand bleek minder aantrekkelijk voor Belgische bewoners. De beschikbare en meestal goedkope huurwoningen trokken echter wel migranten aan.

Uit de enquête, verricht door de Werkgroep Huisvesting Gent in 1980, halen we volgende gegevens in verband met de verhuring door sociale huisvestingsmaatschappijen aan migranten:

- Bij de Gentse Maatschappij voor de Huisvesting waren 38 van de 3217 woningen bewoond door migrantengezinnen. Dit is 1,18 %.

De huidige cijfers (1983) liggen voor de Gentse Maatschappij wel hoger. Momenteel zijn er 97 woningen op 3206 aan migranten verhuurd; dit is 3 %.

- De "Gentse Haard" beweerde 30 van de 1079 woningen te verhuren aan migranten; dit is 2,8 %. Bij een recente vraag naar cijfers (1983) gaf de maatschappij op dat 18 migrantengezinnen gehuisvest zijn. Dit zou 2,5 % zijn.

- de Oostvlaamse Huurderskoöperatie zou van de 764 woningen 3 à 4 % verhuren aan migranten.

- Bij de "Goede Werkmanswoning" worden 2 % van de woningen aan migranten verhuurd.

Voor wat de twee laatstgenoemde maatschappijen betreft, werd door hen meegedeeld dat het aantal migrantengezinnen verminderd is (cijfers voor 1983). De maatschappijen weigeren nog langer migranten in te schrijven, naar hun zeggen omdat ze er te veel moeilijkheden door ondervonden hebben en omdat ze 'onze mensen prioriteit geven'.

Wat de Goede Werkmanswoning en de Oostvlaamse Huurderskoöperatie betreft, valt wel op te merken dat het grootste deel van de vreemdelingen die door hen gehuisvest waren voornamelijk buitenlandse studenten waren (al dan niet met hun gezinnen), zodat het dus niet gaat om het in-pikken op de huidige vraag van de doorsnee-migrantengezinnen naar een aangepaste, goedkope woning.

- De "Gezonde Huisvesting Ledeberg" verhuurde geen enkele woning aan migranten en de "Volks-haard" en de "Gentbrugse Haard" gaven geen res-

pons op de vragenlijst van de Werkgroep Huisvesting Gent.

Op een recente vraag kregen we dan toch de cijfers van de Volkshaard - 37 woningen op 2258, zijnde 1,6 % aan migranten verhuurd - en van de Gentbrugse Haard die beweren 3 % woningen aan migranten te verhuren.

Steunend op deze uit de enquête verkregen gegevens, kunnen we besluiten dat er in zeer weinig gevallen een woning of appartement door huisvestingsmaatschappijen aan migranten verhuurd wordt. De afwijzende houding ten opzichte van migrant-huurders bestaat zowel bij de meeste maatschappijen als bij de bewoners van sociale woningen, die het ter beschikking stellen van een appartement of een huis in hun buurt aan Turkse of Noord-Afrikaanse gezinnen met lede ogen aanzien. Slechts één huisvestingsmaatschappij poogt tegen de vooroordelen ten opzichte van migranten in te gaan.

De wachtlijsten van sociale huisvestingsmaatschappijen zijn enorm lang. Momenteel schrijft men in twee huisvestingsmaatschappijen (De Goe-de Werkmanswoning en De Oostvlaamse Huurders-koöperatie) niet langer migranten in. Dit is een beslissing van de raad van beheer.

Ons inziens is het voor kandidaat-huurders dikwijls belangrijk politieke relaties te hebben, 'de weg te weten'. Daarbij komt dat gezien de administratieve beslommeringen vele migrantengezinnen van de lijst geschrapt worden. Regelmatig worden er immers door bepaalde maatschappijen brieven naar kandidaat-huurders gestuurd met de vraag naar het verder handhaven van de kandidatuur. Daarop komt in vele gevallen vanwege de migranten geen antwoord omdat zij de nederlandstalige brieven niet begrijpen of het belang ervan niet kennen.

De bestaande sociale woningen zijn dan hoofdzakelijk nog appartementen met een beperkt aantal slaapkamers. De huisvestingsmaatschappijen hebben zich hierbij laten leiden door het verminderd aantal leden van een hedendaags Belgisch gezin, de woonwensen en economische redenen. Zo komen de Belgische gezinnen met meer dan

twee kinderen en de migrantengezinnen - waar het kinderaantal meestal hoger ligt - moeilijk aan een woning via een sociale huisvestingsmaatschappij. Eénsgesinswoningen zijn beperkt in aantal en worden tot nu toe toegewezen aan Belgen.

De stedelijke overheid

Een overzicht van de verschillende stadsdiensten die werkzaam zijn op het vlak van de huisvesting :

* In de stadswoningen beheerd door de Direktie Sociale Zaken werden tot voor de renovatiepolitiek van het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf geen homogene migrantengezinnen gehuisvest. De opmerkingen omtrent de spreiding van sociale woningen, de houding van de plaatselijke bevolking, de lange wachtlijsten, de appartementen met een gering aantal slaapkamers en het verdoeken of openlijk racisme vermeld in verband met de sociale huisvestingsmaatschappijen zijn ook voor de stadswoningen van toepassing.

* Het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf staat in voor de realisatie van de renovatieprojecten

met betrekking tot de Gentse beluiken. Het zorgt ook voor de wederhuisvesting van de huidige beluikbewoners. Veel van deze mensen wonen in ongezond erkende en/of onbewoonbaar verklaarde woningen. In het kader van de wederhuisvesting worden door deze dienst de renovatieprojecten als een gesloten circuit gezien, waarbij de gerenoveerde woningen ter beschikking gesteld worden voor het herhuisvesten van de gezinnen uit andere renovatie- of saneringsprojecten. Volgens mondeling verstrekte gegevens zou een kleine helft van de te huisvesten gezinnen die hun woning moeten verlaten wegens vernieuwbouw of sloping in de lopende projecten uit homogene migrantengezinnen bestaan.

De verschillende gezinnen kunnen niet gehuisvest worden binnen het gesloten circuit, daar er meer gezinnen of alleenstaande wonen dan er gerenoveerde woningen zijn. Daarom huurde het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf sinds 1979 onder huurwaarborg een aantal woningen in de privé-sektor om langs deze weg de wederhuisvesting mogelijk te maken. Deze manier van werken, waarbij de vernoemde dienst zich ten overstaan van de eigenaar borg stelt voor het nakomen van de plichten van de huurder, leidde tot de volgende vaststellingen :

- de eigenaars drijven de prijzen op. 'Het is immers toch voor de stad' is de bedenking dan.
- het blijkt moeilijk om de eigenaars de overeengekomen en noodzakelijke herstellingen aan hun woning tijdig te laten uitvoeren. Momenteel ziet het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf af van het huren onder huurwaarborg.

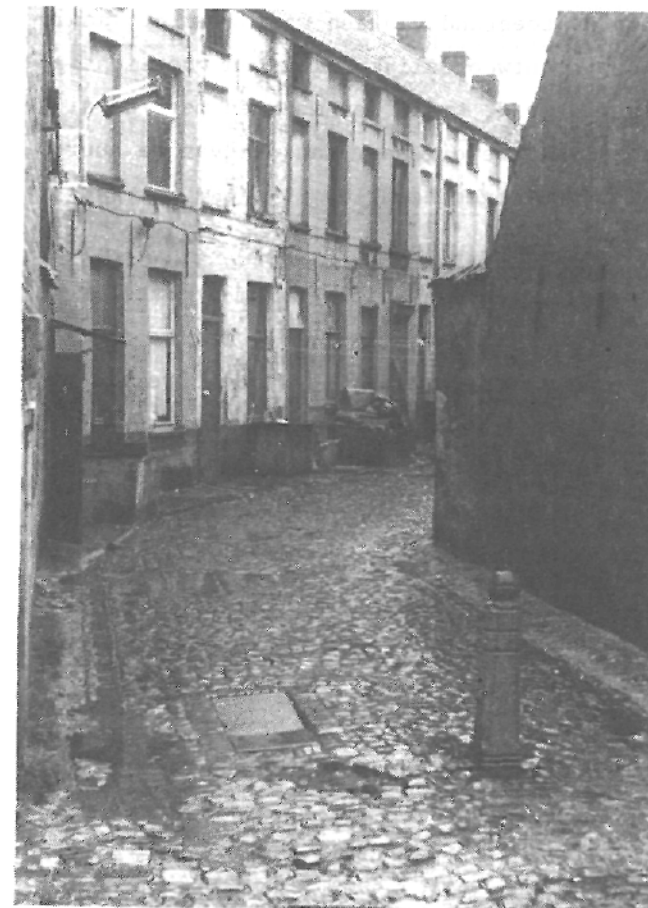
De wederhuisvesting verloopt wegens de vermelde moeilijkheden zeer traag. Een voorbeeld : in september 1982 woonden er nog vijf gezinnen in de Filippinestraat in de in 1978 onbewoonbaar verklaarde woningen. Daarom werd er dan ook maandelijks een lijst gestuurd door de sociaal assistent van het Stedelijk Grond- en Bouwbedrijf naar alle sociale huisvestingsmaatschappijen met vermelding van de dringend te huisves-

ten gezinnen en alleenstaanden. Hierop kwam echter vanuit die sektor weinig reactie.

Momenteel worden alle woningen, gehuurd onder huurwaarborg door de stad, opgezegd. Aan de eigenaars wordt voorgesteld een rechtstreeks kontrakt op te maken met de huurders. Dit leidde in sommige gevallen toch tot een opzeg van de woning door de eigenaar, zodat de migrantengezinnen zonder woonperspektieven blijven.

* De Stedelijke Gezondheidsdienst van de stad Gent heeft als één van zijn taken de medische controle op de huisvesting. Gezien de slechte huisvesting van migranten wordt er van de kant van de huurder, eigenaar en/of burens frekwent contact opgenomen met deze dienst.

Wanneer de gezondheidsdienst via een huisbezoek tot het besluit komt dat de woning voor een ongezonderkenning of een onbewoonbaarverklaring in aanmerking komt, wordt de vereiste procedure ingeleid. Na een zeer lange periode kan de woning ongezond of onbewoonbaar verklaard worden

en komt de bewoner in aanmerking voor een verhuishuis- en installatietoelage. Voor een geschikte wederhuisvesting moet de huurder zelf zorgen. Rond de procedure van ongezond- en onbewoonbaarverklaring willen we nog opmerken :

- niet altijd wordt de nodige procedure ingezet omdat de burgemeester weigert zoveel woningen in zijn stad een dergelijke stempeel mee te geven.
- op de toestand van een woning wordt vanuit de verantwoordelijke diensten voorzichtig gereageerd, omdat men meer en meer de situatie van de eigenaar dan die van de huurder voor ogen houdt.

* De Stedelijke Wijkcentra

Het eerste stedelijk wijkcentrum startte begin 1980 in de wijk Sluizeke-Muide. Met de oprichting van deze dienst werd door de Directie Sociale Zaken van de stad Gent een eerste stap gezet in de richting van een meer aangepaste dienstverlening aan migranten en aan de plaatselijke bevolking in haar relatie met migranten.

Een tweede stedelijk wijkcentrum werd eind 1981 in de wijk Brugse Poort geopend en een derde is gepland in de wijk St-Macharius.

Uit de enquête van de Werkgroep Huisvesting halen we de volgende bemerkingen van het stedelijk wijkcentrum met betrekking tot de huisvestingsproblematiek : 'er zijn onvoldoende middelen om aan de huisvestingssituatie van de mi-

granten iets te veranderen'. Deze dienst beklemtoonde bovendien dat de sociale problemen veroorzaakt door de ongunstige huisvestingssituatie van de migranten moeilijk kunnen verholpen worden binnen het kader van een individuele aanpak.

* De noodcentrale van het OCMW

Dit is één van de diensten van het OCMW-Gent die zich bezig houdt met de huisvestingsproblemen van voornamelijk mensen met beperkte financiële middelen. Via de noodcentrale zoekt men naar een goede huurwoning op korte termijn en wordt er soms bemiddeld met de eigenaar. Men tracht tevens te helpen met het in orde brengen van de huurwoning via het inschakelen van de technische dienst, het regelen van de verhuishuis en het verschaffen van meubilair.

Wat het vinden van een woning betreft, is de werking weinig uitgebouwd. Aan migranten die op de noodcentrale een beroep deden, werden adressen uit de 'Streekkrant' doorgestuurd. De praktijk leert echter dat wanneer men niet onmiddellijk belt naar de adressen uit de Streekkrant, de woningen/appartementen reeds verhuurd zijn. Met andere woorden die lijst leverde niets op.

Het Woonfonds - Gent

Het wetsontwerp Gol:

Beperking van migrantenrechten

Op 10 juni werd door de kabinetsraad een tekst goedgekeurd, gebaseerd op een wetsontwerp van de heer Gol, minister van justitie. Het betreft de reglementering inzake verblijf en vestiging van vreemdelingen en inzake de verwerving van de Belgische nationaliteit. Tevens wordt de wet op de O.C.M.W.'s en de wet op het racisme erdoor gewijzigd. De verscheidenheid van de materies die in dit wetsontwerp aan bod komen - ze hebben enkel gemeen dat ze op vreemdelingen van toepassing zijn - heeft tot gevolg dat beperkingen van de rechten van de migranten en enkele positieve maatregelen in één wetsontwerp verwerkt worden.

Dit artikel is een eerste bedenking bij de tekst. In een volgend nummer van Bareel zullen we hier nog uitgebreid op terugkomen.

In het kort bevat het wetsontwerp volgende wijzigingen van vroegere wetten :

1. verblijfsrecht in België

De wet van 15 december '80 op het verblijf en vestiging van vreemdelingen voorzag de mogelijkheid tot gezinshereniging voor de echtgeno(o)t(e) en voor kinderen die niet meerderjarig waren voor de Belgische wetgeving (21 j.). Voor kinderen wordt deze leeftijdsgrens nu verlaagd tot 18 jaar, tenzij een internationaal verdrag België aan een hogere leeftijd bindt (bv. voor Algerije 19 j., voor Marokko 21 j.).

Bovendien geldt deze wet op de gezinshereniging slechts voor hetzelfde en het daaropvolgend jaar en kan iemand die op basis van deze reglementering in België verblijft, zelf geen gebruik maken van de wet voor een lid van zijn gezin.

2. buitenlandse studenten

Naast een paar invoegingen bij de wet op het verblijf van 1980, waarmee men geen recht op verblijfsvergunning toekent aan leerlingen van het lager en sekundair onderwijs (tenzij uitzondering), wordt er een juridische term veranderd.

De minister van justitie kon een student die zijn verblijf in België verlengt na zijn studies of niet meer voldoet aan de voorwaarden

van het student zijn, *terugwijzen*. In het nieuwe wetsontwerp kan hij de student het bevel geven het *grondgebied van het rijk te verlaten*.

Bij terugwijzing is er een verzoek tot herziening mogelijk. Door het verplicht advies van de Kommissie van Advies is dit administratief van lange duur en wordt de maatregel zolang opgeschort.

Nu is er nog slechts een 'willig beroep' mogelijk (zonder advies), wat betekent dat de maatregel binnen zeer korte termijn kan ingaan.

3. recht op maatschappelijke bijstand

De wet op de O.C.M.W.'s van 8 juli 1976 voorziet voor elke persoon het recht op maatschappelijke dienstverlening. Voor de vreemdelingen zal nu een uitzondering gemaakt worden.

Volgende categorieën hebben geen recht op maatschappelijke bijstand : degene die niet ingeschreven is in het vreemdelingen- of bevolkingsregister, degene die het grondgebied reeds had moeten verlaten (bij terugwijzing of uitzetting), degene die niet de bedoeling heeft hier langer dan drie maand te blijven en de kandidaat politiek vluchteling wiens aanvraag nog niet ontvankelijk werd verklaard.

Slechts in geval het leven van de betrokkene in gevaar zou komen, mag de nodige materiële hulp (in principe in natura) en medische hulp geboden worden.

4. beperking van inschrijvingen in bepaalde gemeenten

In de wet van 1980 werd deze mogelijkheid uitgesloten (zie verder). Nu kunnen niet EG-ers het verbod krijgen zich in een bepaalde gemeente te vestigen. Als de gemeenteraad een bij twee derde meerderheid goedgekeurd verzoek indient bij de minister van justitie, kan de koning, in overleg met de ministerraad, zo'n verbod instellen. Het geldt in geen geval voor hen die op dat ogenblik reeds in die gemeente gevestigd zijn.

Tevens kan de burgemeester individuele uitzonderingen toestaan.

5. wet op het racisme

Misdrijven tegen de wet op het racisme van 30 juli '81 zullen voortaan voor de korrektionele rechtbank kunnen ingeleid worden. *

6. wetboek van de Belgische nationaliteit

Een nieuwe nationaliteitsreglementering waarbij de belangrijkste artikels het volgende bepalen :

Kinderen die de Belgische nationaliteit verwerven: de nationaliteitswetgeving wordt hier uitgebreid in de richting van 'territoriale afstamming'. Zo zullen volgens de nieuwe tekst een staatloos kind of een kind van een in België geboren ouder, indien de kinderen in België geboren zijn, de Belgische nationaliteit hebben.

Gelijkschakeling van man en vrouw in verband met het doorgeven van de nationaliteit aan de kinderen.

Versoepeling van de procedure van naturalisatie. Publikatie in plaatselijke kranten wordt afgeschaft.

Wijziging van de wet van 1980 op het verblijf en vestiging van vreemdelingen in België

Eén van de twee grote luiken in dit wetsontwerp is de wijziging van de vrij recente wet van 15 december 1980.

Gezinshereniging

Door de voorziene beperking van de gezinshereniging wordt de burgerlijke meerderjarigheid voor vreemdelingen verlaagd tot 18 jaar, wat voor Belgen nog niet het geval is. Dit is niet zo bij bi-laterale tewerkstellingsakkoorden die voor minderjarige kinderen gezinshereniging waarborgen. Hier speelt de nationale wetgeving van de betrokkene.

De beperking in tijd, minimum één, maximum twee jaar recht op gezinshereniging, kan voor kinderen betekenen dat ze hun studies moeten afbreken om hun ouders nog op tijd te kunnen vervoegen in België.

In strikte zin kan iemand van de tweede generatie die overkwam na het in voege treden van de wet, niet meer huwen met iemand uit het thuisland en samenwonen in België. Dit is in strijd met het Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens. Ook voor hier geboren kinderen van buitenlanders voorziet de wet nog niets.

De beperking van de gezinshereniging wordt gemotiveerd door de 'misbruiken' en om 'de hereniging in serie te voorkomen'. Men wil dus een bijkomende migratiestop, naast de economische immigratiestop van '74, waarbij een elementair recht door de opstellers van het wetsontwerp blijkbaar als een handig achterpoortje om de migratiestop te omzeilen wordt beschouwd.

Een strikte toepassing van hogervermelde reglementering is moeilijk denkbaar. Er zullen dus veel individuele aanvragen zijn om toestemming van de minister te krijgen van de regel af te wijken. Dit kan tot heel wat willekeur en onzekerheid leiden. Voor buitenlandse studenten zal deze toestemming steeds nodig zijn.

Buitenlandse studenten

Men spreekt in de wet van 'studeren op hoger niveau', wat geen duidelijk omliggende inhoud heeft. Is het de bedoeling de minister een arbitraire bevoegdheid toe te kennen ? Het staat vast dat de verblijfszekerheid van de vreemde student door de nieuwe maatregelen wordt aangetast. Er blijkt ten andere reeds een groot wantrouwen te bestaan t.o.v. de buitenlandse student. De vele betwistingen in de Commissie van Advies in verband met het verblijf van studenten wijzen daar op.

Beperking van inschrijving in bepaalde gemeenten

Het befaamde artikel 2 D van de wet van 1952 voorzag deze maatregel reeds. Naar verluidt, werd ze slechts éénmaal toegepast (door de toenmalige minister P. Vermeylen voor een klein dorp aan de Frans-Vlaamse grens). Nols en anderen hebben herhaaldelijk om de hernieuwde toepasbaarheid verzocht.

Immers door de ondertekening door België van het Europees Verdrag ter bescherming van de rechten van de mens in 1970, was er al discussie mogelijk over de wettelijkheid van de maatregel. In de wet van 1980 werd de maatregel weggelaten als gevaarlijk en ondoeltreffend.

Nu komt het wetsontwerp Gol hierop terug, scherpend met het openbaar belang, dat een dergelijke maatregel verrechtvaardigt. Zich baseren op de financiële situatie van een gemeente, het woningbestand, de sociale en economische infrastructuur, ... is onbegonnen werk, zodat uiteindelijk toch het gewraakte criterium van de dichtheid of tolerantiedrempel zal gehanteerd worden.

In Duitsland heeft men een dergelijke maatregel uitgeprobeerd tussen '74 en '77. Al vlug bleek dat het meer problemen veroorzaakte dan oploste.

Tevens moet men voor ogen houden dat de belangrijkste reden van aangroei in bepaalde gemeenten momenteel demografisch is en, hoewel er voor migrantenkinderen die er geboren worden,

in de tekst geen uitzonderingen worden voorzien, zal men hier toch weinig aan veranderen door 'verhuizers' of politieke vluchtelingen uit de gemeente te houden. Indien men een spreiding van de buitenlandse bevolking voorschiet, kunnen er wel positieve maatregelen genomen worden (zie spreidingsbeleid, blz. 6 e.v)

Wijziging van de organieke wet van 1976 op de O.C.M.W.'s

Deze beperkingen kaderen in het algemeen klimaat van stemmingmakerij tegen de migranten. De meeste migranten hebben immers geen recht op bestaansminimum (enkel voor EG-ers) en krijgen slechts steun toebedeeld van het O.C.M.W. Dit is geen recht en men kan dienaangaande slechts art. 1 van de wet invoeren dat bepaalt dat de werking van het O.C.M.W. de bedoeling heeft 'eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid'.

Komt daarbij dat voor vreemdelingen die niet ingeschreven zijn in het bevolkings- en vreemdelingenregister, de hulp van het O.C.M.W. in de praktijk en op grond van de instructies van het Ministerie van Volksgezondheid beperkt

* Om te voorkomen dat persdelikten als de 'brief aan het uitschot' van Lismonde geponeerd zouden worden. Men vond de procedure voor het Hof van Assisen voor zo'n zaak namelijk te omslachtig.

wordt tot de repatriëringskosten. Het ministerie oefent in die zin druk uit dat zij enkel deze onkosten terugbetaalt. De terugbetaling aan het O.C.M.W. werd ingesteld 'om de misbruiken op het gebied van de steunverlening te beteugelen en de personen van het grondgebied te verwijderen die geneeskundig of sociaal niet kunnen geïntegreerd worden in ons 'ekonomisch leven'.

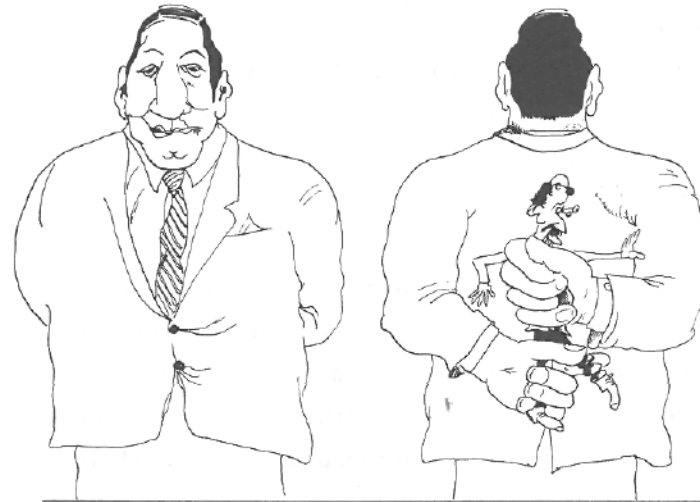
Ook de kandidaat politiek vluchtelingen zijn hiervan het slachtoffer. Het onderzoek naar de ontvankelijkheid van de aanvraag zou normaal binnen de twee maand moeten afgelopen zijn. Moet deze mensen gedurende die periode het bestaansminimum ontzegd worden?

Enige tijd geleden deed het gerucht de ronde als zou België overspoeld worden door politieke vluchtelingen, omdat het hier zo gemakkelijk is aan het bestaansminimum te geraken. Of deze zogenaamde misbruiken ook zo'n omvang aannamen, is moeilijk uit te maken.

Het nieuwe wetboek van de Belgische nationaliteit

Bij aanvraag tot naturalisatie zal de rechtbank van eerste aanleg uitspraak doen over de 'geschiktheid' van de belanghebbende. De naturalisatie kan hem/haar geweigerd worden wegens gewichtige feiten en als blijkt dat er geen wil tot inburgering is. In de motivatie bij het wetsontwerp wordt vermeld dat 'het feit dat een immigrant uitsluitend in een milieu van vreemdelingen leeft,..., als betekenisvol kan beschouwd worden'.

De naturalisatie blijft een langdurige procedure (de publikatie in kranten is slechts een onderdeel) en dat ze een belangrijke stap naar integratie van migranten zou betekenen, is onwaarschijnlijk. Tevens dreigt men een onderscheid te maken tussen degenen die zich willen integreren en degenen die dat zogenaamd niet willen, op basis van de nationaliteitskeuze, waarbij de tweede groep door beperkende maatregelen zal bedreigd worden.

Vrij algemeen kan men de bedenking maken dat een dergelijke reeks maatregelen gezamenlijk door te willen voeren, terwijl er toch zeer betwistbare punten in opgenomen zijn, een arrogante daad is. Restriktieve en beschermende maatregelen staan naast elkaar, integratie wordt met naturalisatie verbonden. Wie zich niet wil laten naturaliseren, en dus volgens de makers van het ontwerp niet wil integreren, moet aanvaarden dat zijn/haar rechten beknot worden.

Wat is de inzet van het ontwerp? Het aantal vreemdelingen dat het slachtoffer zal worden van de nieuwe maatregelen op verblijf en vestiging, is wellicht relatief klein, maar het gaat om meer dan dat. Is het niet ontstellend hoe de verblijfwet van 1980, doorwrocht en op basis van een parlementaire meerderheid gestemd, gewijzigd wordt, terwijl de feitelijke situatie toch niet dermate veranderd is?

De immigratie beperken door demografische beperkingen, toegeven aan de druk van de Brusselse burgemeesters, verwijzen naar de 'integratie-idee' - terwijl integratie het werk van jaren is en niet van enkele maatregelen -, zijn eigen bevoegdheden uitbreiden door individuele toelatingen te noodzaken, dit combineren met eventuele positieve maatregelen (wet op het racisme, naturalisatieversoepeling), dat is het wetsvoorstel Gol, waarvan in september een definitieve tekst verwacht wordt.

Lezersrubriek

Redactie Bareel,

Met verontwaardiging hebben wij uw dossier 'Migranten en gemeenteraadsverkiezingen' gelezen. Verontwaardiging niet zozeer over de inhoud van het dossier, waar men probeert de politieke beleidswegen m.b.t. de migranten te doorgronden, alswel verontwaardiging over de aanhef van het artikel. Wij citeren: 'Zou het dan toch waar zijn dat de zachte sektor van het welzijnswerk te weinig aandacht hecht aan de politieke ruimte die hoe dan ook dit werk begrenst. ... Graag hadden we de situatie in Genk beschreven ... Gebrekkige en onvoldoende informatie maakte deze wens onmogelijk.' Bij deze paragrafen hebben wij t.o.v. de redactieploeg enkele bedenkingen.

Het is in Genk dat men de bakermat vond, waarbij de eis 'stemrecht voor gastarbeiders' het eerst gelanceerd werd.

Het is ook in Genk dat mensen die met gastarbeiders werkten, zijn gaan doordenken en hun politieke analyse tot in de gemeenteraad vertaalden.

Het hoeft dan ook geen verder verhaal dat een bepaalde kandidaat, waarvoor door een groot aantal genaturaliseerde migranten gestemd

werd, de eerste gemeenteraad om een symbolische daad vroeg, namelijk een stoel te zetten voor die inwoners die geen stem konden uitbrengen en die 33 % van de plaatselijke bevolking uitmaken. Daarom dachten we dan ook dat het gerechtvaardigd was om over Genk een belangrijke bijdrage te vragen.

En zo komen we dan aan het tweede luik, nl. gebrekkige en onvoldoende informatie. Niemand van de personen die in Genk hoofdzakelijk met migranten werkt, werd hiervoor geconsulteerd: niet het LOCOM (Limburgs Overlegcomité Opbouwwerk Migratie), niet de buurtwerken die een politieke werkgroep hebben - juist om zich over dit probleem te bezinnen -, niet wereldscholen - Genk. We vragen ons dan ook af in welke mate er werkelijk een onderzoek naar de Genkse situatie is verricht of is het verre Limburg werkelijk zo ver?

Graag hadden we dan ook in de volgende Bareel een serieuze en verhelderende bijdrage gezien over de politieke context in Genk.

voor het LOCOM
R. Vanderleyden

De 8 mei-manifestatie : tegen de schending van de migrantenrechten

Vreemde werklozen in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid

Komen vreemde werklozen voldoende aan hun trekken in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid? Om op die vraag te antwoorden vergelijken we het aandeel van de Belgen en de vreemdelingen, mannen en vrouwen, in de werkloosheid, met hun aandeel in de programma's. Werkloosheid definiëren we hier in ruime zin: alle inwoners die voltijds werkzoekende zijn of in de bijzondere programma's (tewerkstelling door de overheid, BTK, stages voor jongeren, brugpensioen) aan het werk zijn. In tabel 1 hebben we de werkloosheid in ruime zin op 30

juni 1982 berekend voor Belgen en vreemdelingen, mannen en vrouwen. Wij komen tot een totaal van 694.717 werklozen, waarvan 77.614 (11,17 %) vreemdelingen.

Tabel 1 laat verder toe om per geslacht na te gaan in hoeverre het aandeel van de vreemdelingen in elk programma overeenstemt met hun aandeel in de werkloosheid. Bij benadering blijkt dat waar 1 op 10 mannelijke werklozen van vreemde nationaliteit is, van de deelnemers in de programma's er maar 1 op 20 vreemdeling is. Ook bij de vrouwen is ongeveer 1 op 10

Tabel 1 : Toestand van de werkloosheid op 30 juni 1982

	BELGEN		+ VREEMDELINGEN		= TOTAAL	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
1. Uitkeringsgerechtigde volledig werklozen	164.283 (82,19%)	216.842 (89,31%)	35.607 (17,81%)	25.945 (10,69%)	199.890 (100%)	242.787 (100%)
2. Tewerkgesteld door openbare besturen	18.027 (94,73%)	13.201 (97,32%)	1.002 (5,27%)	364 (2,68%)	19.029 (100%)	13.565 (100%)
3. In het BTK tewerkgesteld	8.297 (94,82%)	12.101 (97,47%)	454 (5,18%)	314 (2,53%)	8.751 (100%)	12.415 (100%)
4. Stages voor jongeren						
- voltijds	15.036	13.024	1.009	460	16.045	13.484
- halftijds	272	478	26	37	298	515
- totaal	15.308 (93,67%)	13.502 (96,45%)	1.035 (6,33%)	497 (3,55%)	16.343 (100%)	13.999 (100%)
5. Brugpensioen						
- bij afdanking (konventie 17)	44.121	5.157	3.351	430	47.472	5.587
- wettelijk (op aanvraag)	28.935	13.009	985	497	29.920	13.506
- totaal	73.056 (94,4%)	18.166 (95,14%)	4.336 (5,6%)	927 (4,86%)	77.392 (100%)	19.093 (100%)
6. Andere verplicht ingeschreven werkzoekenden	13.453 (92,44%)	29.740 (92,92%)	1.259 (8,56%)	2.265 (7,07%)	14.712 (100%)	32.005 (100%)
7. Vrij ingeschreven werkzoekenden (enkel niet werkend)	8.950 (81,4%)	12.177 (88,62%)	2.045 (18,6%)	1.564 (11,38%)	10.995 (100%)	13.741 (100%)
8. Totaal	301.374 (86,82%)	315.729 (90,83%)	45.738 (13,18%)	31.876 (9,17%)	347.112 (100%)	347.605 (100%)

BRON : R.V.A., Maandelijks Bulletin en ongepubliceerde informatie.

Tabel 2 : Vertegenwoordiging in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid : samenvatting (toestand op 30 juni 1982)

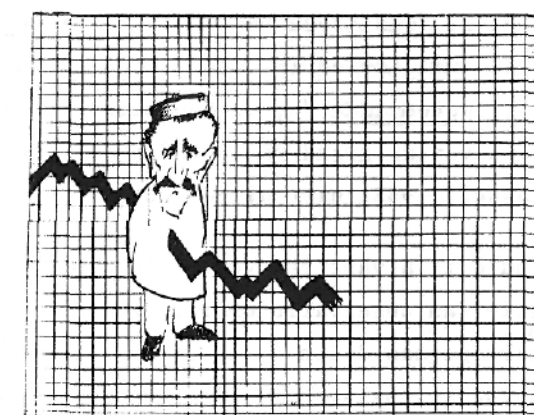
	Aandeel in de totale, volledige werkloosheid	Aandeel in het totaal van de programma's	Aandeel in het totaal van de programma's zonder brugpensioen	Diskriminatie-coëfficiënt	Diskriminatie-coëfficiënt zonder brugpensioen
	(1)	(2)	(2)'	(3) = (1)/(2)	(3)' = (1)/(2)'
Belgen					
mannen	43,38 %	63,51 %	49,50 %	0,68	0,88
vrouwen	45,45 %	31,55 %	46,14 %	1,44	0,99
Vreemdelingen					
mannen	6,58 %	3,78 %	2,96 %	1,74	2,22
vrouwen	4,59 %	1,16 %	1,40 %	3,96	3,28
Totaal	100,00 % 694.717	100,00 % 180.587	100,00 % 84.102	1,00	1,00

werklozen vreemd, terwijl maar 1 op 30 van de deelnemers in de programma's vreemdeling is. Voor beide geslachten samen onthouden wij dat op 30 juni 1982 ongeveer 10 % van de werklozen, maar slechts 5 % van de deelnemers in de programma's, vreemdelingen zijn.

Tabel 2 leidt op een beknopte wijze tot hetzelfde besluit. Uit deze tabel blijkt zeer duidelijk dat vreemdelingen en vrouwen, maar vooral vreemde vrouwen sterk ondervertegenwoordigd zijn in de programma's. Een diskriminatiecoëfficiënt groter dan één, betekent dat de betrokken groep in verhouding tot de ernst van zijn werkloosheidssituatie, onvoldoende aan zijn trekken komt in de programma's (kleiner dan één ... wel voldoende ...).

Een bijkomende eis

De politieke aktie voor een rechtvaardig vreemdelingenstatuut telt zo een eis meer: gelijke kansen voor vreemde werklozen in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid. In concreto betekent dit een betere afstemming van deze programma's op de laaggeschoolde werklozen. Het Derde Arbeidscircuit (DAC) zou hiertoe een kans moeten bieden. Wij kijken belangstellend uit naar de eerste gegevens over de deelname van de vreemde werklozen in het DAC.

VREEMDELINGENWERKLOOSHEID : AANDEEL DAALT VERDER

Het aandeel van de vreemdelingen in de volledig uitkeringsgerechtigde werklozen daalt lichtjes: van 14,5 % midden 1981 tot 13,88 % midden 1982 tot 13,38 % einde 1982. De deelnamepercentages van de vreemdelingen in de programma's zijn grosso modo meegedaald met de volledige werkloosheid. Alleen hun aandeel in de vrij ingeschreven werklozen loopt op. Op 31 december 1982 bedroeg het 20,27 % bij de mannen en 11,38 % bij de vrouwen (30 juni 1982 respectievelijk 18,6 % en 11,38 %). Of deze ontwikkeling blijvend is en wijst op groeiende moeilijkheden voor vreemde werklozen om uitkering te genieten, valt nu nog niet uit te maken.

Dokumentatie

Materiaal ter aankondiging kunt u zenden aan Bareel, Pol Kongs, Brabantstraat 174, 1030 Brussel.

HUISVESTING

Brochure "Huurderskollektief Borgerhout - vijf jaar werking"

(zie o.m. artikel 'Bedenkingen bij de werking van een huurderskollektief') - Nederlandstalige tekst, samenvatting in het Arabisch.

Te bestellen bij Huurderskollektief Borgerhout, Van Daelstraat 32 2200 Borgerhout, prijs 80 f. tel. 03/235.34.06

Gerrit Borms, "Onderzoek naar de huisvesting van Turkse immigranten in twee gemeenten van de Brusselse agglomeratie", verhandeling tot het verkrijgen van de graad van architect, Sint-Lukas, Brussel, 1982, niet uitgegeven.

Deze studie is alvast een voorbeeld van gelukke integratie van observatie en reflexie. Hoe werd er te werk gegaan? Een nauwkeurige beschrijving van de gezinssamenstelling, van de woonstructuur en van de inrichting en het gebruik van de woonruimte (het ruimtegebruik werd op plan getekend) van een dertigtal Turkse gezinnen, allen leden van huurdersverenigingen.

Een vijftiental gezinnen blijken nog in krotten of niet aangepaste woningen te wonen; de andere helft werd door de huurdersvereniging in betere woningen gehuisvest.

Hoe "gebruiken" en "be - leven" deze beide categorieën hun woning? Zo wordt er uitgezocht 'welke functie in deze families het belangrijkste wordt in verband met woonbeleving en woongebruik' (blz. 149).

Het resultaat van de studie is verrassend en tot op zekere hoogte onverwacht. Eens te meer speelt ons traditionele ethnocentrisme ons parten. 'Men zou kunnen veronderstellen dat onze westerse cultuur stilaan de Turkse cultuur zal opslokken. Uit het onderzoek dat ik deed,

blijkt dat wat de wooncultuur van de Turkse gastarbeider betreft, dit niet het geval is. Toch worden er facetten van de westerse wooncultuur overgenomen, maar dan weer vertaald en vervormd vanuit een eigen referentiekader' (blz. 160).

M.a.w. een betere en ruimere huisvesting laat toe dat de drie principiële elementen van de Turkse levenshouding (namelijk de man-vrouwrelatie, de relatie ingroup - outgroup en de dag-nachtrelatie) opnieuw "aan hun trekken komen". In een krot of in te kleine woningen worden al die relaties in één of twee kamers als het ware opgehoopt: één kamer voor het zitten - eten - ontvangen - slapen van de kinderen en ouders en één kamer voor het koken en het wassen. In een ruimere woning met bijvoorbeeld negen kamers wordt één kamer voor het zitten en eten bestemd, één voor het koken, één voor het slapen van de ouders, één voor het slapen van de kinderen, één W.C., één badkamer, één voor het ontvangen van de mannen, één voor het ontvangen van de vrouwen, één voor de berging. Een betere huisvesting laat dus het reproduceren van de oorspronkelijke wooncultuur opnieuw toe ... maar met westers comfort.

Al bij al misschien wel vanzelfsprekend, maar toch niet 'verwacht'!

Albert Martens

Hassan Bel Ghazi, Over twee culturen : uitbuiting en opportunisme, Futile, Rotterdam, 1982, 170 blz. - prijs f. 17,50.

Dit boek van een Marokkaanse werknemer in Nederland bevat een aantal korte hoofdstukken, waarvan een aantal auto-biografisch. Hij beschrijft zijn ervaringen en gevoelens bij de migratie naar Nederland. De schrijver, zelf actief in organisaties van buitenlanders, legt

uitbuiting en opportunisme

de nadruk op het gebrek aan representatieve organisaties voor vreemdelingen in Nederland en op het falen van het onthaalbeleid.

De auteur in een interview voor NRC-Het Handelsblad: "Ik erger me al zo lang aan die antropologen en sociologen, die ons hebben bestudeerd en geanalyseerd en weten hoe onze problemen het best kunnen aangepakt worden.

Allemaal gezwam over cultuurverschillen, maar aan de mensen zelf komen ze niet toe. Die kennen ze nauwelijks. Ik woon nu 12 jaar in Nederland, maar ik pretendeer helemaal niet dat ik weet hoe Nederlanders in elkaar zitten. Ik wordt kotsmisselijk van die onderzoekers. Weet je dat in Frankrijk bij het verschijnen van de eerste boeken van Noord-Afrikaanse migranten erg veel van die wijsneuzige wetenschappers hun theorieën over boord hebben moeten gooien."

Achille Addis, "Gastarbeider in Nederland", Veen, uitg., Utrecht, 1982, 128 blz. - prijs 275 fr.

Een tweede auto-biografisch boek van een immigrant uit Sardinië, een vroegere textielarbeider,

der, die terugkeerde naar Italië en later in Nederland theologie kwam studeren. Zeer vlot leesbaar en gevoelig werden zijn vroegere ervaringen in de fabriek en de Nederlandse samenleving weergegeven.

"Wegwijsbrochure Migratie", VOCOM, Brussel, 1983 - prijs 180 fr.

te bestellen: VOCOM, Brabantstraat 174 bus 4, 1030 Brussel - tel. 02/217.11.14

De bedoeling van de brochure is tegemoet te komen aan vragen in verband met de migratieproblematiek. Veertien themata (zoals beleid, sociale rechten, huisvesting, ...) worden behandeld: eerst een korte inhoudelijke tekst, waarin de problemen geschetst worden, met daarnaast de alternatieven zoals het VOCOM die ziet. Dan een bibliografie voor elk thema.

Tenslotte is er ook een kataloog van audio-visueel materiaal en een adressenlijst van organisaties.

Jaarlijks zullen er aanvullingen opgesteld worden om deze wegwijsbrochure zo aktueel mogelijk te houden.

"De migrantenvrouw : een dubbele diskriminatie" nota van de Werkgroep Overleg Migrantenvrouwen, Borgerhout, 1983, 62 blz. - 50 fr. post- en administratiekosten. Te bestellen bij C.B.W. Van Daelstraat 32 2200 Borgerhout.

De brochure benadert de migrantenvrouw vanuit haar achtergestelde positie als migrant in de Belgische samenleving en als vrouw in de islamitische cultuur ('het eer-schande patroon') met de nadruk op de tweede diskriminatie. De emancipatie van de buitenlandse vrouw als basisidee, waarop de werking met de migrantenvrouwen steunt, wordt dan vertaald naar de concrete werking toe. Verder in de brochure worden de vrouwenwerkingen in het Antwerpse besproken.

Het Kultureel Front Tijdschrift gaf een themanummer uit "Tijdelijk toegelaten. Kultureel tegen racisme", jrg. 8, nr. 24, 1983, 40 blz. - prijs 100 fr. Te bestellen bij : Kultureel Front Vlaanderen vzw, Provinciestraat 118 2018 Antwerpen tél. 03/232.08.85

In het januari-februari-nummer van "Openbaar" maandblad over lektuur en bibliotheekwerk voor wie informatie en dokumentatie over een bepaalde materie zoekt, een bijdrage rond Nederlandstalige uitgaven over mediterrane immigranten.

Het belang van de informatie wordt benadrukt en er wordt ook aandacht aan films, tijdschriften en brochures besteed. Een 60-tal Nederlandstalige uitgaven in boekvorm zijn samengebracht en kort besproken.

Een uitgave van het Katholiek Centrum voor Lektuur en Bibliotheekvoorziening, Mutsaertstraat 32 2000 Antwerpen - los nummer 50 fr.

D. Naeyaert, "Acculturatie van immigranten en hun vrijetijdsgedrag" in 'Vrije Tijd en Samenleving', jg. 1, nr. 1, 1982, blz. 23 - 48. (Stichting Recreatie - Den Haag)

Danny Naeyaert die een onderzoek deed naar de vrijetijdsbesteding van de tweede generatie migranten in Antwerpen (Sociologisch Onderzoeksinstituut, Leuven, niet uitgeg.), geeft in dit artikel zijn bevindingen weer.

Dogan Ozguden, "Immigration Turque et mass media", Brussel, 1983, 58 blz. - prijs 100 fr. Uitgave Info-Türk.

Kulturen als bureu

Op 17 september '83 wordt te Genk de campagne 'Kulturen als bureu', een initiatief van het gemeenschapsministerie van Vlaamse kulture, officieel geopend.

Een tentoonstelling zal het centrale vertrekpunt zijn waarrond op lange termijn een brede informatie- en vormingsaktie kan groeien. De tentoonstelling, opgesteld met behulp van het Centrum voor Mondiale Vorming, zal in elke provincie een standplaats krijgen voor een paar maanden zodat organisaties, scholen en gemeenten beroep kunnen doen op het voorhanden zijnde materiaal en de aanwezige kennis.

De campagne die wil informeren over vreemde kulturen, de situatie van de migrant, racisme, ..., wil met de hulp van plaatselijke organisaties :

- sensibiliseringsprogramma's aanbieden
- diversiteit brengen in de animatie binnen en buiten de tentoonstelling

- informatie te beschikking stellen over de verschillende aspecten van de problematiek
- advies en begeleiding bezorgen aan leraars, vormingswerkers, buurtwerkers, socio-kulturele organisaties,...

Verder inlichtingen zijn te bekomen op het O.C.G.B. Gallaitstraat 80 1030 Brussel tel. 02/216.78.30